HEOLOGIÆ
VTHERANAE TRI-
membris Epitome.

opicis prędicamentis seu principijs Theologiæ Lutheranæ.

e materia præsentium controuersiarum Luther.

ccessione & concordia discipulorum Lutheri in confessione August.

posita VVormaciæ durante Colloquio per Frid. Staphylum, Rigis Rom. Consiliarium.

ANTVVERPIAE.
Excudebat Ioannes VVithagius,
Anno. 1562.

Anno 1561 [illegible]

Es heft der hilligen Augustinus
twe bocher geschreuen, darin he
widerrupt, wat he hir vnd ander in
seinen bochern vnrechts geschreuen,
dat wart van dem hilligen lerer van
der Catholischen genomen, Aber van
Luthers kumpt sie es nit gewinsch
schelden, als ein onbestendigen wetter
wandelschendeit, der heiden dit, wor
gen ein anders luit, dat Augustinus
ein guidt werck ist, aber dasselbig
ist dem Luthers bi den brudern ein
doitsund, vnd geit hir wyn tho, wi
Christus den Joden sagt Joa. 8. So
ick den die duiuel auisdreibe durch
Beltzebub, durch wen dreben sie euwer
kinder auis, Den euwen kinderen
lachten sie es als ein Godtlich werck,
am Christo aber scholden sie es, als ey
Duuels werck, Euen also deiue ghen
hir Staphilus vnd Mannelaeck etc,

PRAEFATIO.

TAmetsi quidem ea pernicies atq; vis mali est, non vt quidem omne, sed vt bonum aliquod corrumpere poßit, nullum efficere: tamen haud dubiè ὡς μέγα προτέρημα φύσεως euenit, vt Aristoteles inquit, quòd sicuti bonum est sui conseruatiuum, ita sui destructiuum, malum. Quo fit, vt tam boni quàm mali duæ sint proprietates: huius vt malitiã suam queat, & alienum bonum, in quo hæret, corrumpere: illius, vt se ipsum pariter atque sui similia conseruet. Mali quidem pernicies longè patet & fuse: sed non cuncta sunt huius loci, nisi tantum, quantum iam malum hæreseos cœpit deprauare bonum catholicæ fidei: & hoc vicißim illi obsistere, pensitare in vtranque partem quàm succinctißimè. Quoniam verò nemo negat, quin doctrina catholicæ fidei sit veritas, & idcirco bonum etiam: contraque, quin hæresis sit falsitas, & malum igitur. Proinde cum huius malum non poßit non nisi in illius bono, existere, sequi oportebat, vt præsentis hæreseos malum aliquo modo deprauaret bonum catholicæ fidei. Id autem quale sit, & quantum in Germania, non tam argumentis opus est, quàm miserabilibus Ecclesiæ lachrymis demonstrare, Germaniam verò quacunque contueare (vniuersam enim si placet, percurre) nihil est, quod non vastatum, quod non peruersum, & loco motum suo: quod non vetustatem reliquerit, nouitatis susceperit perfidiã quod non ærumnosum, miserum, plenum odij, plenum inuidiæ, periculi, exitiosæ calamitatis: quod non eò

spe-

spectet, cùm humana & diuina permixta sint, vt breui ruitura omnia videantur. Quid ergo malũ hæreseos agat, rogas? Corrumpit nimirum, destruit, peruertit ea, quæ potest omnia. Exemplis non vtar alienis, domesticis abundamus. Olim fides catholica cõpleuit Germaniã templis diuorum, opes suppeditauit & copias, quantũ satis erat, vel ad necessitatem vel honestatem vitæ. Hæreses contrà, templa spoliauerũt, ecclesiã defœdauerunt, eripuerunt facultates, ad miseriam cunctos, & ad paupertatẽ extremã ecclesiasticos curatores redegerũt. Adeoq; res ista manifesta est, vt nõ necessariũ sit rogare, quo in loco recens Euangeliũ regnet: saltem aspice templa, mores populi considera, & cultũ vitæ, ecclesiæ faciem contemplare: mox succurret vel tacenti etiam, vtrius fidei, catholicæne, an huius nouæ admodũ nuper ortæ, sit conseruare, quod boni proprium est: aut destruere, quod mali. Ex rusticis perquire, percunctare à ciuibus, an sub papistico dominio (vtor illorũ vocabulo) an sub euangelico agros colere, remq; curare familiarẽ, ac vitam degere malint. Quid responsuri sint, res ipsa testatur: agri enim & domus multò frequentius hîc, quàm illic audiuntur venales reperiri: vnde iudiciũ feceris de fructu fidei atq; doctrinæ.

Altera mali pernicies est, seipsum destruere. Quod ideo necesse est, cũ eius propriũ sit deprauare atq; redigere in nihilum: quia, vbi ab eo bono, in quo hæserat, excussum sit, in se cõuersum cogitur sæuire, & ipsum se tandẽ consumere. Nota historia est de turri Babilonica. In cuius confusione cùm Deus subtraxisset bonũ communis linguæ, qua vniuersi vtebantur, ipsamet

in singulis confusio, fuit non incerta inchoati mali operis destructio. Quid ipsum denique populum iudaicū deleuit, nisi sua ipsorum inter sese malitia atque pernicacia? Quid Graciam euertit, quid extinxit Traciam, quid Mœsiā obtriuit, quid Vngariam? Profectò nihil aliud, nisi ipsorummet, tum in Deū & religionem impietas, tum in reges suos atque imperatores immodica perfidia? Nō Deus earum exitialium calamitatum autor fuit, sed sua istarū gentium propria malignitas, planeq́ (vt Homerus canit de prauitate sociorum Vlyßis) σφετέρῃσιν ἀτασθαλλίῃσιν ὄλοντο. *De Germania verò nostra quid aliquid nos expectamus? Vtinam verò minimè: at vereor quidem, ne idem penitus. Romana ecclesia quondam nobis Germanis eam, quam ab Apostolis accepit, catholicam fidem tradidit, & vnà Romanum imperium. Atqui fides illa dum catholica apud nos & incorrupta vigeret, dum de ea idem Sacerdos, non diuersum sentiret populus, dum feralia ista discordiarum nomina, Lutherus, Melanthon, Caluinus, Illyricus, ignota nobis essent, nec hisce factionū studijs dedita esset plebs: florebat tum in Germania imperiū Romanum: erat tū sancta in populo disciplina, salutaris iustitia in principibus, humilis obedientia in subditis: tum eramus domi concordes & beati, foris hostibus terribiles, vicinis amici domesticis chari: & vt vno verbo dicam, Deus tum in nobis habitabat, exulabat regnum Sathana. At quò discordia ciues perduxit miseros? Odisse cœpimus (quid odisse?) delere conati sumus Ecclesiam catholicam, matrem videlicet, & ad rectè beateq́ viuendum magistram: fidemq́ue pariter filiam eius*

constu-

constuprare tētauimus tot penè diuersarum hæresium philtris, quot iam paßim sectarū duces (lenones propemodum dixeram) nominari audimus. Impleuit ecclesia Romana tanquam salutare Dei organum, pectora nostra virtute et gratia: mores honestos docuit, & bene viuendi modū: artem medendi tradidit: iura & leges constituit: imperium apud nos instaurauit: deniq; adeò studiose hanc gentem nostram exornauit, vt nullam aliam studiosius. At verò quid non contrà? Tedet reminisci, pudet dicere: πάντα γὰρ οἴχεται vt ille inquit.

Duo quidem aduersus duplicem istam mali pestē semper extiterunt antidota: vnum, vt aut opposito cōtrario bono, coneris malum tollere: alterum, aut si id nequeas, ipsum bonum studeas, in quo malum hæret, auferre: vt hoc à bono separatum, et in se derelictum, tandem (quia corrumpendi finem nescit) seipsum delere cogatur. Ecclesia autem hactenus, vt pia mater, & non iners medica, sedulò conata est mederi istis χειρωνίοις hæresium malis in Germania, opposito salutaris doctrinæ remedio: vt ad legitimæ medicationis canonem contraria contrarijs curaret: at frustrà penitus, nihil enim profecit hucusque. Quid igitur? Cessabit? Ab hoc genere quidem: sed alterum restat genus antidoti, vt quando prius parùm fuerit efficax, conitatur Ecclesia id bonum, in quo malum situm est, separatum abstrahere, & malum nudum in se solo derelictum sinere, vt semetipsum corrumpat, atque in nihilum conuertat: ea nanque in magnis hæresiū malis semper præcipua fuit curatio.

Quapropter id nunc solùm restare videtur, quod

etiam

etiã omnibus pijs cordatisq; viris à Deo petẽdum est, vt quicquid boni adhuc in Lutherana hæresi vel ab ecclesia Romana, vel ab ipsa fide catholica residuum est, aut ipsi Lutherani id primo quoq; tempore profligent abs se, aut nos, quanto possumus studio, ab illis subducere conemur. Sanctè equidem promiserim (nec me falsum iri confido) fore, si catholica ecclesia ea cuncta, quæ illius propria, sunt receperit à Lutheranis, vt, quemadmodum Plutarchus in cantharidibus animaduertit, sic Lutherani quoque ex se ipsis pestis suæ remedium habituri sint, quippe suis hæresibus certum quidem exitium, nobis verò remedium salutare: vnde hæ istæ cõtentiones tandem finem queant, & suam Ecclesia pacem adipisci.

Alia nunc via nulla reperitur: quandoquidem semper fermè bellum hæreticorum, vt D. Hilarius inquit, solet esse pax Ecclesiæ: id quod non leui, sed grauißima de causa nobis licet constituere. Etenim quia bonum à Deo est, rationem ergo quandam habet infinitatis propter ordinem diuinæ legis: malum contrà, quia à Sathana prodijt & ab homine, finitum itaque. Quocirca cùm finitum neque principium infiniti poßit, neq; finem excedere, nec profectò malum vnquam poterit vniuersale bonum seu τὸ καθόλου corrumpere omnino. Rectè igitur apud Euripidem Theseus ratiocinatur:

Ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς,
εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ', οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει.

Neque verius aliquod potest, neque euidentius pro stabilitate boni aduersus mali ruinam afferri documen-

 cumen-

cumentum, quàm quod attulit Euripides, cùm ait: οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει. Principiorũ probatio solet esse talis, nam si ita esset, vt ipse Theseus sibi obiecit,

Ἔλεξε γάρ τις ὡς τὰ χείρονα
πλείω βροτοῖσιν ἐστὶ τῶν κακῶν:

Non posset non bonum, aut potius ipse Deus sicut Manichæi impiè nugabantur, in summo versari periculo interitus. At cõtrarium, quia ratio nobis dictitat, communis experientia euicit iam pridem. Constanter itaque asserimus, mali nunquam posse tantam esse vim, vt queat vniuersale bonum delere.

Quin eiusdem argumenti firmitate, catholicæ doctrinæ veritas aduersus omnem hæresim defenditur: etenim quis neget catholicæ fidei veritatẽ esse bonũ, & bonũ quidẽ Catholicũ, cui insita sit ratio quædam vniuersitatis infinitæ? Vicißimque, quin hæresis sit falsitas, & idcirco malum quoque? Proinde quantũuis insaniant, quantumuis sæuiant hæretici crudeliter: nunquam tamen malitia suarum hæresium hoc, quod tuemur, bonum Catholicæ fidei extirpabunt: licet ægrotare aliquandiu poßit veritas, vt ille inquit, certè neque extingui poterit, neque mori vllo vnquam tempore.

Propugnemus itaque & conseruemus Catholicæ doctrinæ bonũ per se, sponteque sua conseruatiuũ sui: & quò id oportunius poßimus constantiusque præstare, vt hæreticos, quemadmodũ D. Paulus, et ipse redemptor Christus iubet, vitemus oportebit: idq; adeò etiam, ne illis, tanquam publicanis Aue dixerimus quidem: quippe vt subtracto communi bono nostro priuato malo hæresium ne inficiamur, & pereamus

mus spontanea susceptæ pestis contagione.

At qui secernam, inquis, bonum à malo, vt hoc vitare, illud assumere queam? Nota euidens est, si hoc, quod supra posuimus, discrimen boni ac mali teneas. Si boni est proprium, vt se suiq; similia conseruet: ergo etiam, vt se cōsociet, se vniat, se summa complectetur concordia: vtq; omnem vitet discordiam, omnem repudiet dissipationem, nihil admittat, quod aduersitatem corruptelasq; procreare posset. Ea quidem nota boni est. Mali indicium est eiusmodi quoniam si mali est destruere & ipsum se, & alia pariter, necesse est quoque, vt se dissociet, vt diuidat aut frangat potius: vt quod vnum est, distrahat in multa: quod consentiens, faciat discors, atq; rebelle: quod constans suiq; simile dissimillimum efficiat, & in omnem partem dubium. Quocirca veritatem bonumque Catholicæ doctrinæ forsitan nosse vis? Quære cōsensum Catholicū, eumque sensum sequere, atque intellectum scripturæ sacræ, qui vbiq; viget in Christiano orbe qui semper fuit inde ab Apostolicis tēporibus. Hæresin scire vis etiam? Vide, vbi in doctrina discordia, vbi hodie sic, heri aliter, cras secus de eodem quidem articulo, diuersum tamen docetur, contrarium asseueratur, aliudque alio in loco, nec idem eodem aut diuerso etiam tempore, profertur: nec dubites, quin ibi si hanc notam deprehenderis, te hæresin omnino deprehendisse: sin illam, planè veritatem doctrinæ catholicæ. Atque ne ego hæc dicere videar leuiter, tu temerè credere, aliquot tum diuini verbi aperta testimonia, tum sanctorū Patrum enarrationes subiungam, ne possis hac in re, quam viam

Catholicæ veritatis sequi debeas: quod vitare hæreseos diuerticulum, ambigere.

NOTAE ALIQVOT HAEresium ex scriptura sacra.

3. Reg. 18. Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini illum: Si Baal, sequimini hunc.

Prouerb. 9. Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, nihil sciens, sedet in foribus domus suæ super sellam in excelso vrbis loco, vt vocaret transeuntes per viam, & pergentes in itinere suo. Quis est paruulus? inclinet ad me. Et ad vecordem locuta est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Et ignorauit ille, quòd ibi sunt gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. Qui enim applicabitur illi, descendet ad inferos: qui abscesserit ab ea, saluabitur.

1. Ioannis. 2. Pueri extrema hora est, quemadmodum audistis, quòd Antichristus veniet. Et nunc multi Antichristi sunt. Vnde cognoscimus, quod extrema hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.

Tit. 3. Hæreticum hominem post vnã atque alteram admonitionem deuita. Sciens, quod peruersus est talis, & peccat, suo ipsius iudicio condemnatus.

Matth. 18. Dic Ecclesiæ. Si Ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

2. Petri. 3. Quemadmodum dilectus frater noster

Paulus secundùm eam, quæ ipsi data est, sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquēs in eis de istis, in quibus sunt quædam intellectu difficilia, quæ indocti atque instabiles torquent, sicut etiā reliquas scripturas, ad propriam ipsorū perniciē.

QVOD VERA ECCLESIA est vna & concors in doctrina & fide.

D. Clemens Alexandrinus Oratione Stromaton inter cætera sic ait:

ἑνὸς γὰρ ὄντος τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἄκρως τίμιον κατὰ τὴν μόνωσιν ἐπαινεῖται, μίμημα ὂν ἀρχῆς τῆς μιᾶς. τῇ γοῦν τοῦ ἑνὸς φύσει συγκληροῦται ἐκκλησία ἡ μία, ἣν εἰς πολλὰς κατατέμνειν βιάζονται αἱρέσεις κατά τε οὖν ὑπόστασιν, κατά τε ἐπίνοιαν, κατά τε ἀρχήν, κατά τε ἐξοχήν, μόνην εἶναι φαμὲν τὴν ἀρχαίαν καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν εἰς ἑνότητα πίστεως μιᾶς.

Ita verbum è verbo licet vertere:

Quia enim Deus vnus est, & vnus Dominus, idcirco etiam id, quod valde pretiosum est, quia vnum sit laudatur, cùm sit imitatio quædam eius principij vnius. Huius itaque natura vnius vna Ecclesia cōcluditur, quam in multas dissecare conātur hæreses. Quapropter tum iuxta hypostasim, tum iuxta considerationem, tum iuxta principium, tum iuxta excellentiam, vnam esse dicimus, antiquam & catholicam Ecclesiam in vnitatem vnius fidei.

QVOD SICVT VNA DOCTRINA Apostolorum, sic vnus eius verus intellectus.

Idem Clemens in eadem oratione:

Διακριτικὸν δὲ ὁμοῦ τε καταληπτικῇ θεωρίᾳ, καὶ τῷ κυριωτάτῳ λογισμῷ τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ φαινομένου, καὶ ὥσπερ ὁδοῦ μιᾶς μὲν τῆς βασιλικῆς τυγχανούσης, πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων τῶν μὲν περί τινα κρημνὸν τῶν δὲ περὶ ποταμὸν ῥοώδη, ἢ θάλασσαν, ἀγχιβαθῆ φερουσῶν. οὐκ ἄν τις ὀκνῆσαι διὰ τὴν διαφωνίαν ὁδεῦσαι; χρήσαιτο δ᾽ ἂν τῇ ἀκινδύνῳ καὶ βασιλικῇ καὶ λεωφόρῳ. μία γὰρ ἡ πάντων γέγονε τῶν ἀποστόλων ὥσπερ διδασκαλία, οὕτως δὲ καὶ ἡ παράδοσις.

Hoc est.

Comprehensiua speculation e simul & poprijßim iudicio oportet verum discerni ab apparente: & cùm vna quidem regia via sit, multæ autem aliæ, quarũ quædam in præcipitium ducant, quædam in torrentem fluuium, aut in mare profundum nunquid istam viarum diuersitatem si quis audit, idcirco profectionem abijciet? Non. Sed vtetur regia via & leophoro, quæ prorsus est absque periculo. Quemadmodũ enim vna est doctrina Apostolorum, sic etiam vna traditio, seu interpretatio, vel sensus.

D. *Cyrillus itaque lib. 4. in Ioan. cap. 34. Regia, inquit, via omnibus facienda est, qui rectitudinem fidei Christi sequi desiderant.*

QVOD EA FIDES SEV EA scripturarum interpretatio sola vera sit, quę à Patribus nostris tradita est.

Basilius in sua ad Antiochenã Ecclesiam epistola.

πίστιν δὲ ἡμεῖς οὔτε παρ᾽ ἄλλων γραφομένην νεωτέραν παραδεχόμεθα, οὔτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα λογίζωνται τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα. ἀλλ᾽ ἅπερ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσιν ἡμᾶς διαγγέλλομεν.

Hoc est.

Fidem

Fidem verò nos neque ab alijs scriptam nobis recentiorem suscepimus, neque ipsi mentis nostræ germĩna tradere audemus, ne humana cõmenta existimentur esse verba religionis. Sed quæ à sanctis Patribus edocti sumus, ea interrogantibus nos annunciamus.

Idem Basilius in Homilia contra Sabellianos & Arrium.

Δυσωπείτω σε ἡ παράδοσις, ὁ κύριος οὕτως ἐδίδαξεν, ἀπόστολοι ἐκήρυξαν, πατέρες διετήρησαν, μάρτυρες ἐβεβαίωσαν. ἀρκεῖσθητι λέγειν, ὡς ἐδιδάχθης.

Hoc est.

Te pacatum reddat traditio. Dominus ita docuit, Apostoli prædicauerũt, Patres obseruauerunt, Cõfirmauerũt Martyres. Sufficiat dicere, Sic edoctꝰ sum.

D. *Athanasius ad Epictetum Episcopum Corinthiorum:*

τοῦτο μόνον ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰ τοιαῦτα καὶ εἰπεῖν ἀρκεῖ, ὅτι οὐκ ἐστὶ ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οὐδὲ ταῦτα πατέρες ἐφρόνησαν,

Hoc est.

Hoc solummodo respondere ad talia, & dicere sufficit, quòd ista nõ sunt catholicæ ecclesiæ, neq; ista patres nostri senserunt.

QVOMODO HAERETICI tractent Scripturam sacram.

D. Clemens Alexandr. 7. Stromateon.

Κἂν τολμήσωσι προφητικαῖς χρήσασθαι γραφαῖς, καὶ οἱ τὰς αἱρέσεις μετιόντες, πρῶτον μὲν οὐ πάσαις, ἔπειτα οὐ τελείαις, οὐδὲ ὡς τὸ σῶμα καὶ τὸ ὕφος τῆς προφητείας ὑποσγορίνει, ἀλλ' ἐκλεγόμενοι τὰ ἀμφιβόλως εἰρημένα εἰς τὰς ἰδίας μετάγουσι δόξας, ὀλίγας σποράδην ἀπανθιζόμενοι τῇ λέξει

σχεδὸν γὰρ ἐν πᾶσιν οἷς προσφέρονται ῥητοῖς, εὕροις ἂν αὐτοὺς ὡς τοῖς ὀνόμασι μόνοις προσανέχουσι, τὰ σημαινόμενα ὑπαλλάττοντας.

Hoc est,

Quanquam & hi, qui hæreses sectantur, audeant vti propheticis scripturis, tamen primùm neque omnibus vtuntur, deinde neque integris, neque etiã quid vel corpus prophetiæ, vel gibbus velit, considerant: sed ea quæ ambiguè dicta sunt, eligentes, transferunt illa in priuatas suas opiniones: Sparsimque voces paucas veluti flosculos carpentes, nõ spectãt in eis significatum, sed nuda dictione abutuntur. Propemodum, enim solis verbis, (τοῖς ῥητοῖς) addictos reperias illos tanquam solis nominibus inhærere, aut significata variantes.

Epiphanius in .2. libro contra Apostolicos scribẽs, ait: καὶ αὐτοὶ ταῖς ῥηταῖς γραφαῖς μόνον κεχρῆνται.

QVOD HÆRETICI NVDUM TEXTUM SCRIPTURĘ POSTULENT, & CATHOLICUM CONSENSUM PER TRADITIONEM ACCEPTUM REPUDIENT.

Basilius capite decimo de Spiritu sancto:

πίστις δὲ ἐστὶ τὸ πολεμούμενον, καὶ κοινὸς σκόπος ἅπασι τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως κατασεῖσα ἐκ τοῦ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν ἐδαφισθεῖσαν ἀποφανισθῆναι. διὰ τοῦτο ὥσπερ τῶν χρεωφειλετῶν οἱ δῆθεν εὐγνώμονες τὰς ἐκ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεις ἐπιβοῶνται, τὴν ἄγραφον τῶν πατέρων ὡς οὐδενὸς ἀξίαν ἀποπεμπόμενοι: ἀλλ' οὐ γὰρ ὑφησόμεθα τῆς ἀληθείας, οὐδὲ δειλίᾳ τὴν συμμαχίαν προδώσομεν.

Hoc est:

Fides

Fides ipsa est res ea, de qua bellum geritur: communisque scopus est cunctis, velle firmamentum nostrae in Christi fidei conuellere, ac inde traditionem apostolicam pessundatam delere atque extinguere. Eamque ob causam sicut debitorũ probiores (si æs mutuũ reposcas) debiti scriptas cautiones efflagitant, Patrũ testimoniũ, ac si nullius sit momenti, repudiant. At verò nos nihil omittemus veritatis, neq; ob timorem, communem societatem belli prodemus.

D. Hieronymus aduersus Luciferianos scribens, ait: In illa Ecclesia permanendum est, quæ ab Apostolis fundata, vsque in hanc diem durat. Nec sibi blandiantur (hæretici) si de scripturarum capitulis videntur sibi id confirmare quod dicũt: cùm & Diabolus de scripturis aliqua sit locutus: et scripturaræ nõ in legendo, sed in intelligendo consistant.

QVOD HÆRETICI SEMPER sint discordes inter se in sua doctrina

Irenæus lib. 5. Tales sunt omnes hæretici, & qui se plus aliquid præter veritatem inuenire putant, sequentes ea, quæ prædicta sunt, variè & multiformiter imbecille facientes iter, de eisdem non semper easdem sententias habentes, veluti cæci à cæcis circunducuntur.

Tertullianus in libro de præscriptionibus: Vnde autem extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisque de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit? Illic igitur & scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est, vbi diuersitas inuenitur do-

ctrinæ: quibus fuit proposita aliter docẽdi necessitas, instituerunt aliter disponendi instrumenta doctrinæ: aliàs enim non potuissent aliter docere, nisi aliter haberent, per quæ docerent.

D. Athanasius in decretis Synodi Ephesinæ: Homines, vt dixit Iacobus, duplici animo & instabiles in omnibus vijs suis, nec eandem habentes sententiã, sed nunc in hanc, nunc in illã sese vertentes: & nunc quidem probantes quod dicunt, mox verò vituperantes, quod paulò antè laudauerunt. Hoc autem, vt pastor ille dicebat, ex Diabolo prognatum est, per quod citiùs agnoscas caupones, quàm doctores. Est enim, sicuti à maioribus traditũ est, vera doctrina: & hoc veros doctores arguit, si eadem inter sese profiteãtur, neq; diuersa sentiãt vel inter ipsos, vel à suis maioribus dissidẽtes. Etenim qui hunc in modũ affecti nõ sunt, improbi potiùs, quàm veri doctores dicendi sunt.

Epiphanius libro tertio contra Dimœritas:

πολλάκις καὶ διενοήθημεν καὶ ἔκπληκτοι γεγόναμεν, ὅτι ἕνεκεν τοῦ λόγου τούτου ἡ ἔνστασις τῆς φιλονεικίας καὶ τοῦ ἀγῶνος ἕως θανάτου παρ' αὐτῶν ἐκδικεῖται. καὶ ἐκ τούτου ἔγνωμεν ὅτι τάχα περιττοτέρᾳ τινὶ ὑπονοίᾳ παρ' αὐτοῖς ὁ λόγος ᾄδεται· ὅταν γὰρ ἐρωτήσῃς τινὰς ἐξ αὐτῶν, διαφόρως μὲν οἱ πάντες ἀναγγέλλουσι.

Hoc est:

Sæpè autem cogitauimus & obstupuimus, quòd propter sermonem istum seditio contentionis atque certaminis vsque etiam ad mortem ab illis vindicaretur. Ex hoc cognouimus, quòd fermè dissimiliori quadam suspicione apud ipsos (Dimœritas) sonat hic sermo. Quando enim aliquos ex illis interrogaueris, omnes sanè diuersum respondent.

Loco præfationis, istas placuit scripturæ sacræ, sanctorumq; Patrum sententias præfigere huic isti tam tetro diuersarum hæresium aceruo, vt si quis fortè minus confirmatus in hanc syluam errorum inciderit, nō nisi & diuini verbi, et ecclesiæ antidoto præmunitus, temerè hoc Trophonij antrum ingrederetur. Nec profectò certior vlla dari potest, nec illustrior veritatis agnoscendæ tessera, quàm si noueris verum esse simplex semper, & vnum, nec vllum deprehendi erroris euidentius signum, quàm quòd mendacium semper est varium, semper multiplex, semper distractum in se, & diuisum contra seipsum. Nam ideo fit, sicut vetus Poëta ait, quod

Prauus agit variè, simpliciterq; bonus.

Quicunq; igitur hanc hæresium syluam peragrare volet, is memor sit, se in medio venenatissimæ pestis versari: aduersus quam nullum sit pharmacū aliud, quam orthodoxū scripturæ sacræ intellectū discere ab Ecclesia Catholica: nec eos velle (vt Salomonis sententia habet) quos maiores nostri posuerunt terminos, transilire. Prudenter itaq; monet D. Epiphanius. 2. lib. contra hæreses: Termini, inquit, nobis positi sunt & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & scripturæ sacræ, et successiones doctrinæ, & vndequaque veritas Dei munita est. Nemo ergo decipiatur nouis fabulis. Eam igitur si viam studiosè sequemur, nunquam vel in ipsis etiam erroribus errare vnquam poterimus.

ARGVMENTVM LIBRI.

MArtinus Lutherus vt ingenij, sic doli plenus, cùm nouā theologiæ formā meditaretur, intelligebat omnē theologicæ scientiæ facultatem rectißime partiri in formā & materiā, & in agendi potestatē. Quod ad formam attinebat, cōmunia principia & axiomata antè semper vsurpata à Theologis, labefecit initiò, mox explosit etiam ex scholis & templis: substituitq́ noua quædam principia, tanquā dialectica prædicamēta, sedesq́ topicas argumentorū: vnde quoties disceptandū fuit, rationes desumi possent. Quæ autem et qualia ista Lutheri topica prædicamenta sint, primo loco posuimus. Deinde materies sequitur, tanquā sylua quæstionum theologicarum, quas ipse Lutherus partim nouas introduxit, partim ab antiquis Hæreticis potißimū mutuatus est. Quāquam autē cōplures scio quæstiones nouas reperiri passim cùm in ipsius Lutheri libris tum in alijs confectariorum scriptis: tamen præcipuas visum erat in ordinem quendā digerere: vt in promptu esset, si quando refutare eas quis vellet. Vltimo loco successores Lutheri recensentur, ne obscurum sit, qui vel degenerauerint à magistro discipuli: vel quàm sub Augustanæ cōfeßionis vmbella pulchrè concordes sint: et quas nouas illi quoq́ sectarū familias pepererint: Vnde iā id consecutū, vt Augustana confeßio peregrinetur in Vtopia, nec Augustana amplius, sed Vtopiensis sit appellanda.

PRI-

PRIMA PARS LIBRI I.

DECEM PRÆDICAMENTA SEV topica principia theologiæ Lutheranæ.

PRIMVM TOPICVM PRÆdicamentum.

Apistæ Euangelium Christi abiecerunt, Lutherus abiectũ instaurauit, produxitq́, ex tenebris Papæ, in lucem hominum. Ergo Luthero omnia credenda sunt tanquam Germanico Prophetæ: Papistis nihil tanquam Euangelij desertoribus Luth. in libro contra Henricum Regem Angliæ, & in lib de falso statu cleri. Idem discipuli nusquam non scribunt & asserunt.

PRincipium nouæ theologiæ primum fuit hoc prædicamentum Lutheri, se Euangelij oppressi vindicẽ datum à Deo: sibi salutem populi per Papam seducti, curæ esse: animas enim miseræ plebis perire, cùm pro Euangelio Christi, pontificiæ fraudes regnent passim.

Quapropter Papam & omnes, qui huic adhæreant, hostes Euangelij habendos, se Euangelistam Christi coli debere.

Finxit hoc mendacium Lutherus in gubernatores Ecclesiæ. Vidit enim, si clerum hoc tam immanis flagitij odio prægrauatum accerseret in iudicium populi, se quidem quæ vellet, posse persuadere omnia vltrò credituris: Papistas verò eius perfidiæ suspicione laborantes, omnem fidem authoritatemq́ue repente amissuros esse. Perfecit homo nequã, quod voluit: hæretque in hunc vsque diẽ ea peruersio in animis hominũ, Euãgelium Christi à Luthero resuscitatum esse, atque vindicatum à seruitute

uitute pontificia, & restitutum in libertatẽ Christiani populi; vnde etiã ea secta nomen accepit, vt Euangelici appellarentur, qui Lutheri nouum Euangelium essent amplexi: Papistæ, qui doctrinã veterem. Credidit hoc scelus de Clero confictum populus, auxerunt seditiosi concionatores, Principes arripuerunt, resq; ex eo tã vano principio, in hanc tantã Christianę Reipub. ruinam perducta est. Adeoq; etiã nunc idẽ prædicamentũ Lutheri topicũ, & autenticũ est, vt si quis veterẽ religionem argumẽtis licet firmissimis, conetur defendere, satis sit respondere: Tu Papista es, argumenta tua non valent. Vel sic: Argumentum istud Papisticum est: ergo non est autenticum.

SECVNDVM TOPICVM prædicamentum Lutheranæ theologiæ.

LVtherus fuit Propheta & alter Elias & currus Israël. Ergò quæcunq; ille censet in sacris Biblijs esse hagiographa scripta, ea debent haberi pro autenticis & hagiographis: quæ ipse reijcit, pro reiectis. Ergo Apocalypsis Ioannis est somnium, Epistola Iacobi straminea, epistola ad Hebræos notha, secundus liber Machabæorũ impius. Ergo licet truncatas sententias citare, & quæ nusquam scripta sunt, allegare, & negare quæ scripta, vel latinius esse contendere, vel deierare esse suppositia & subinde mutare propriam sententiam, hodie sic, postridie contrariũ dicere. Lutherus quòd ipse sit euangelista & propheta, dixit in libro de falso statu ordinis spiritualis. De eodẽ spiritu Eliæ Philippus, Pomeranus, Ionas in historia mortui Lutheri. De nothis scriptis Bibliorum ipse Lutherus in primis editionibus versionis suæ, & item alij.

De mutilatis sententijs & falsò citatis, mille exempla passim reperias. Magnus vsus est nunc eius Lutheranæ topices. Exempli gratia: Si proferas exempla Iacobi, Fides sine operibus mortua est: ergo non sola fides iustificat: iam Lutheranus respondebit ex hac topicè: Nego antecedens, quia Lutherus alter Elias & verus Propheta dixit, quòd epistola Iacobi sit straminea. Ergo antecedens est falsum. Item cùm Lutheranus virginitatem è

cœno-

cœnobijs volet pellere, sic argumentabitur: Qui ducit, vel quæ nubet, bene facit Ergo nullus viuat cœlebs, nulla sit virgo, sed bene licet monachis moniales ducere. Si fortè causeris, Pauli sententiam truncatè productā, quoniam sequatur: Qui autem non ducit, melius facit: refutatur hæc obiectio ex eadem topice, hoc modo: Lutherus Germanicus propheta & Elias ita citauit istum locum: ergo valet consequentia. Aliud Exemplum. Si quis causetur, quòd Lutherani theologi singulis penè annis mutent sententias Augustanæ confessionis: & tamen in istam inconstantem Confessionem cogant doctorandos & ordinandos suos iurare, quod nunquam eam velint deserere, sed tueri & propagare, tanquam verbū Dei: mox responsio in promptu est ex hac eadem topica, δωτέρα φρόντις ἀμείνων. Hoc est: Posterior spiritus Lutheri semper fuit melior priore. Itaque iam pelagium licet magistrum sequi, iam Manichæum, & mox alios, prout posteriora prioribus meliora esse dictabit spiritus Lutheri.

TERTIVM TOPICVM prædicament. Lutheranæ theologiæ.

Solus Lutherus (nimirum alter Elias & Iudæus egregius) rectè vertit sacra Biblia. Ergo vetus translatio Latina, & Græca interpretatio.27.prauæ sunt versiones. Proinde nulla alia translatio legenda in Ecclesia, nisi Mart. Luth. Ita est in decreto Lipsensi, cui Pfeffinger, Melanthon, Pomeranus, Maior, Alesius, & alij subscripserunt, vel sic: Ecclesia ad nullam certā versionem alligandaest. Ergo cuilibet liberum esto, vt pro arbitratu suo vel sic, vel secùs vertat textum scripturæ. Ecclesiastæ Tigurini in præfatione nouæ versionis suæ.

Est & hoc prædicamentum valde topicū ad diuersorum argumentorum inuentionem. Nam quoties euidens textus scripturæ affertur: vt, Inuocetur nomen meū super eos: ergo sunt etiam Sanctis sua suffragia: respondendū ex hac topices regula: Hebraica veritas secus habet: non enim sic vertit Lutherus. Ergo antecedens est falsum.

falsum. Aliter: vt si ita argumenteris: Dominus est iustus noster: ergo nos essentia diuina non sumus iusti simpliciter: respondet Osiander ex Tigurinis topicis: Ecclesia ad nullam certam versionem alligata est. Ergo antecedens est falsum. In primis frequens est huius topici prędicamenti vsus: quoties enim cunque vlterius progredi non licet, mox, si neges versionem allegati textus, vel quia non ita transtulerit D. Martinus, vel nemo vllius autoritate versionis debeat teneri, aduersario omnem disputandi viam præstruxeris: in infinitum enim malâ textus versionem causari licebit.

Posteà verò quàm Lutherus persuasisset populo, Papistas Euangelium abiecisse, & Luthero fas esse, vt quæ scripta velit, ea liceat sibi, tanquam νοθευόμενα, è Sacris biblijs reijcere versionem aggressus est Germanicam, sed ita, vt non possis ambigere, Euangelium Lutheri passim palliatam speciem præ se ferre Biblicæ autoritatis. Sed malam gratiam præceptori Tigurinæ Scholæ, quæ ne solus regnaret Lutherus, vt hic vnicam versionem suã, sic illi nullam certam extare volebant.

QVARTVM TOPICVM PRAEdicam. Lutheranæ theol.

Scriptura sacra per se satis clara & aperta est, interprete nõ eget. Ergo quilibet potest intelligere illam, & interpretari, tam sutor, pellio, tonsor, quàm theologus & episcopus. Ergo sola scriptura debet esse iudex controuersiarum ecclesiasticarũ. Luth. in assert. & lib. de Ecclesia & consilijs.

Huius topici prędicamenti duplex vsus est, & quidem longè vberrimus: prior enim eò spectat, vt populus non solùm non egeat concionatoris institutione, sed etiam vt queat ipsemet, siquidem Scriptura per se clara est, dilucidare, rectè, an secùs concionatus sit suus Parochus: legitiméne, an illegitimè Scripturã explanarint Concilia, Episcopi, Pontifices: imò vt cupedinarij, vt cetarij, vt lictores (licet nullis sint imbuti literis) queant Ecclesias regere, rusticos docere, sacramenta porrigere, & alia eiusdem generis officia præstare, modò clarum textum scripturæ per Lutherum translatæ, legere possint. Applicatio

ratio huius topices talis poteſt eſſe. Si fortè quiſpiam audiat ſutorem in taberna aut in templo diſſerentem de myſterijs ſcripturarum, rogetque illum, cùm ſacerdos non ſit, nec ad id officij genus inſtitutus, qua fronte audeat tale ſibi munus vſurpare: ibi ille huius topices autoritate ſubnixus, ita reſponderit: Scriptura ſacra per ſe clara eſt, & omnes ſumus θεοδίδακτοι. Ergo æquè mihi integrum eſt, interpretari ſcripturam, & tractare verbũ Dei, atq; Doctori cuipiam. Hac è topica proſiliunt hoc tẽpore, tanquã ex equo Troiano, diuerſi generis Doctores eccleſiarũ, pelliones, veſtiarij, fullones, cerdones, fabri, coci, gladiatores, lictores, carnifices, alijq; eiuſdẽ farinæ conſimiles: quorũ nunc curæ committuntur eccleſiæ paſſim: nec aliud; ſi fortè quçras, cur id fiat, reſpondetur, niſi quoniã ſcriptura ſacra per ſe clara eſt, & omnes ſumus θεοδίδακτοι: itemq; illud, Spiritus ſpirat quo vult, hoc eſt, tã ſutori inſpirat tractanti coriũ, quã theologo Biblia verſanti peritiorẽ intellectũ ſcripturæ. Ex hac topica ſic argumentabatur Thomas Monetarius: Chriſtiani ſunt liberi: ruſtici ſunt Chriſtiani: ergo ſunt illi liberi ab omni onere & ſeruitute ſuorũ dominorum. Ex eadem & Bernardus Rotmanus ſic collegit: Sola fides iuſtificat: ergo baptiſmus nõ eſt neceſſarius. Admoniti autem illi, quòd ſcripturam non rectè intelligerent, reſpondebant, verbum Dei per ſeſe clarum eſſe, interprete non egere.

Secundus eiuſdem prædicamenti vſus eſt duplex, vt negatiuè hinc poſſis & affirmatiuè argumenta ducere. Negatiuè in hunc modum: Scriptura ſacra per ſe ſatis clara eſt. Ergo non opus eſt ſubtili Scholaſticorum diſputatione: nec arduis illis ſanctorum Patrum interpretationibus: multò minùs decretis Conſiliorum. Vigore huius topices poſſunt omnia Conſilia præterita & futura, omnis labor ſanctorum Patrum, & vniuerſum interpretandæ Scripturæ Sacræ miniſterium tolli. Quemadmodum etiam Philippum Melanthonem ſcimus feciſſe, quando docẽdi munus è ſcholis ſuſtulit, & cùm ſcripſit, nihil velle recipi, præter ſolam Scripturam. Vide Philippi præfationẽ, ad Georgiũ Spolantinũ in canones Apo-

ſtolorum,& præfationem Lutheri in annotationes Philippi.

Affirmatiuè ſumuntur argumenta ex eadem topicè: Scriptura ſacra per ſe clara eſt. Ergo ſola Scriptura debet eſſe iudex eccleſiaſticarum controuerſiarum. Exemplũ: Oſiander contendit hominem iuſtum fieri eſſentiali iuſtitia Dei realiter. Magdeburgenſes cõtrà imputatiua iuſtitia, & relatiuè tantùm. Quid in ea controuerſio ſtatuendum? hi relationem ponunt, quippe entitatis nihil: ille contrà ipſum Deum, entitatis ſummum. Secundùm hanc quidem topicen, Scriptura debet eſſe iudex, ſed hæc neutrum vel affirmat vel inficiatur: quî ea igitur erit iudex, quando tacet ad vtrumque? Philippus vſum huius topices oſtendit eo pacto. Quoniam Scriptura iudex tacet ad vtrunque: ergo condemnat neutrum: vnde conſequitur, quòd inter vtranque ſectam facere ἀμνηςίαν præſtet quàm lites ſerere inextricabiles. Quanquã Illyricus eam inter ipſos ἀμνηςίαν ægrè fert: credo, ſiquidem vſum huius topices nondũ rectè didicerit. A peritis animaduerſum eſt, Lutheranos hoc topico prædicamẽto rectiùs vti poſſe aduerſus Catholicos, quòd hi orthodoxam ſcripturæ interpretationẽ vrgeant: quã aduerſus Iudæos, Anabaptiſtas & Arianos, quòd iſti ſolũ poſtulent ſcripturæ textum. Nam ſi his obieceris, ſcripturam per ſe ſatis claram eſſe, mox idem ipſi in Lutherum ſtatuent, quod ipſe in illos.

QVINTVM TOPICVM PRÆDIcam. Luther. theologiæ.

Maior eſt autoritas ſcripturæ, quàm eccleſiæ. Ergo quicquid eccleſia dicit contra Lutheranos, id ſemper minus verum eſt, minusq́; autoritatis habet, quàm ſi ſcriptura diceret. Luth. in lib. de concilijs & eccleſia.

Eſt & huius topici prædicamenti duplex vſus argumentandi, vnus negatiuè, affirmatiuè alter: Negatiuè ſic: Prudentia carnis, eſt inimicitia aduerſum Deũ, Ergo virtus nihil aliud eſt quã peccatũ. Philip. in ſuis in Paulum annotationibus ita argumentatur. Tu ſi conſequentiam neges, quia non ſic ſoleat eccleſia locũ Pauli exponere: tum

tam ille confestim ex hoc suo topico: Maior est autoritas scripturæ quàm ecclesiæ. Ergo expositio ecclesiæ nõ valet. Et sic in omnibus alijs similiter.

Affirmatiuè: Maior est autoritas Scripturæ, quàm ecclesię. Sed quia nos (inquiunt) sequimur solam Scripturam: ergo nostra autoritas est maior, quàm ecclesiæ, quã omnium aliarum gentium. Ecquid non valde topicè? Fraudem hanc animaduerte studiose lector. Etenim in hac quæstione. Estne maior autoritas Scripturæ, quàm ecclesiæ? norit pius lector, non id in litem vocari, quasi Catholici velint magis verum esse, quod ecclesia dicit, quàm quod Scriptura. Nõ hoc quæritur, inquã, sed illud, quia verbum Dei est veritas, sit ne hoc magis verũ, si scriptum sit in papyro, an si insculptũ in corde ecclesiæ: etenim plus vno verum esse nõ potest in eadem re. In hac quæstione non est lis de veritate, vtrũ hæc in scripturis maior sit, an in carneis libris Ecclesiæ (vtrobiq; enim oportet eandẽ esse) sed lis est, quo ad præstantiã subiecti, hoc est, vtrum nobilius vas seu subiectum veritatis sit, viuum cor Ecclesiæ, an verò chartaceæ membranæ Scripturarum: & an maior autoritas viuo pectori Ecclesiæ tribui debeat, an mortuis membranis & literis Scripturæ: minor haud dubiè his, illi maior. Hinc dolum Lutheri æstimari licet.

SEXTVM TOPICVM PRÆDICAM. Luth theolo.

Concilia & S. Patres errare potuerũt. Ergo legendi sunt cum iudicio, vt eatenus probentur, quatenus cuilibet ex priuato iudicio (sed tamen secundùm sensum Lutheri) videantur congruere cum scripturis sacris. Luth. lib. de concilijs & ecclesia.

Bifariàm ex hoc topico argumenta licet promi, negatiuè & affirmatiuè. Negatiuè sic: Cõcilia & S. Patres errare potuerunt. Ergo Concilium Nicœnum impiè sanciuit legem de cœlibatu: impiè Mileuitanũ, quòd gratia non solùm nobis fidem afferat, vt scire possimus, quid lex Dei nos iubeat facere, verùm etiam auxilium præstet, vt facere valeamus: nec rectè Toletanum, quòd alij

pro iustitiæ meritis vitam æternam percepturi sint, alij pro peccatis æternum supplicium. Eadem ratio est argumentandi contra sententias Sanctorum Patrum, & omnia decreta Ecclesiæ: vt si non placet quod affertur, mox ex hac topicè proferas: Errare potuerunt Concilia, contraria docuerunt Sancti Patres: non ergo illorum autoritate tenemur.

Ducuntur hinc argumenta affirmatiuè: sed per hoc & id genus alia axiomata Luther⁹ & huius Discipuli, cunctiq; Lutherani, eô videlicet, quia habent spiritum euangelicæ libertatis, vt liceat quod libet, errare nō possunt. Ergo ipsi soli rectè intelligunt scripturam sacram, soli rectè interpretantur, soli concordes sunt, soli inter sese de vero scripturarum sensu nusquam discrepant.

SEPTIMVM TOPICVM PRÆDICAMENTUM Lutheranæ theologiæ.

Veritas euangelij non alligatur ad vllam certam, aut temporis, aut locorum, aut personarum successionem: Ergo veritas euangelij non tenetur esse Catholica, vt dispersa sit vbiq; in Christiano orbe, & semper inde ab Apostolicis temporibus continuata existat. Lutherus passim de ecclesia, & citra Papatum. Philippus in Locis, & alibi.

Robustissimè ex hoc prædicamento argumentari solent Euangelici, & quidem in vtranq; partem: sed robustiùs negatiuè, affirmatiuè aliquanto verecundius. Negatiuè, si quando obijcitur, communem Scripturæ sacræ intellectum pertinere ad fidem Catholicam, priuatam Scripturæ opinionem, hęresin esse: ad eam sanè obiectionem & similes, efficacissima argumenta ex hoc septimo prædicamento proferuntur in hunc modum: Quod neq; locorum vniuersitati neq; continuatæ seculorum successione alligatum est, id nō oportet esse Catholicū. Sed veritas euangelij nō est alligata, neq; locorū, neq; temporū successioni. Ergo euangelij veritas nō tenetur esse catholica: nec vllus nobis est Catholicus Ecclesiæ consensus necessarius. Minor sic probatur: Quia veritas euangelij

ritat,modò illic,nimirum nō vno in loco assidua est,nec floret conspicua semper:aliàs enim penitus extincta nusquam apparet,aliàs resuscitatur, sicut iam factum à Luthero est.

Affirmatiuè:Veritas euangelij nulli certo vel loco vel tempori alligatur. Ergo solummodo VVittenbergæ cœpit Euangelij veritas anteà annos quadraginta primùm in lucem prodire, cùm ante annis quadringentis esset extincta. Vel sic: Vbique multi errores sunt, & fuerunt. Ergo apud solos VVittenbergensis veritas remansit, & nulli apud istos sunt errores.

Sed hæc affirmatiua argumentandi ratio, nescio quid possit insignis arrogantiæ præ se ferre: proinde satius fieri videtur, antecedens nudum ponere, & consequentiam relinquere lectori tacitò colligendam: quemadmodum Philippus artificiose consueuit facere.

OCTAVVM TOPICVM PRÆDICAment. Luther. theologiæ.

V*idete, ne quis vos decipiat per inanem philosophiam.* Ergo *si quod argumentum vrgens obijcitur ab aduersario, respondendum quod sit sophisticum, quòd sit inanis philosophia. Nusquam non hoc argumentandi modo vsi sunt Lutherus & Philippus.*

In vtramq; partem & hoc prædicamentum suppeditat argumentandi copiam. Affirmatiuè, sed per contrarietatem oppositi: Iustificari hominem per fidem, quæ efficax est per charitatem, est inanis philosophia, & sophisma. Ergo sola fide iustificamur. Vel per compendiū: Sophistica repudianda sunt. Tota scholastica doctrina est sophistica. Ergo tota scholastica doctrina repudianda est. Minor probatur: quia cauendum, ne quis nos decipiat per inanem philosophiam. Negatiuè: Sophisma est, quòd deuitare hæreticum, sit illum de vita tollere. Ergo sunt Hus & Seruetus cōburendi, tanq̄ Hæretici.

Valde nunc est, & fuit anteà hoc prædicamentum topicum frequens. Etenim hinc Melanthon quondam & Carolostadius occasionem sumpserunt, vt hic VVitten-

berga relicta, in proximo pago ex oratore repente fieret arator & rusticus: ille persuaderet suis scholasticis, vt omni philosophiæ literarumq; studio abiecto, sese ad aliquod mechanicum opificium conferrēt: philosophiam enim inanem esse, Deo non placere, cùm omnes simus θεοδίδακτοι. Crediderūt id pleriq;. Scimus enim alicubi insignes vrbes, in quibus iuuentus adeò à literarū studio subtracta fuit, vt ad bienniū scholæ omnes vastæ relictæ fuerint: donec Lutherus ex Pathmo reuersus, alterum corrigeret, eijceret alterum è VVittenbergensi ditione. Itaq; Lutherus vsum huius topices ita cōstituit: vt quotiens vrgens aliquod argumentum obiectum sit à Catholicis, respondeatur ex hac topicè: Est sophisticum, est inanis philosophia: Taceat mulier ecclesia. Contraque, si ipse aliquod posset dentatum sophisma obijcere Catholicis, ibi vt esset vera, non inanis philosophia: ibi vt liceret mulieri loqui in Ecclesia. Nimirum, vt in eo apologo est) quo Demosth. scimus vsum aduersus Alexādrū) Lupi petunt ab ouibus, canes submoueri à caulis, quòd hi sint rixosi, quòd pacem perturbent. Non secus nunc scholasticam Theologiam ab ecclesia remoueri volunt Lutherani tanquam rixosam mulierem, sophisticen, vt ecclesiam illa custode desertam, lupi rapaces eo possent opportunius dilaniare.

NONVM TOPICVM PRAEDIcamentum Lutheranæ theologiæ.

Qvod non habet expressum mandatum in scripturis, hoc nō est admittendum. ergo nulli canones, nullæ traditiones, nullæ leges humanæ, de quibus expressum mandatum in scripturis non extat, debent admitti. Philippus in Loc. & passim. Lutherus in libro de abroganda missa, & vbique.

Ab authoritate scripturæ quidem negatiuè argumentari fuit olim admodum infirmum, affirmatiuè firmissimum tamen ita nunc euangelio nuper reperto, commodum videtur, vsum eius vt paucis declaremus, esse, necessariū existimamus. Negatiuè sic: Verbū ἀγέννητον non est

est expressum in Scripturis, nec illud. Filioque, vsquam habent sacra Biblia. Ergo non sunt eæ voces ferendæ in Symbolo Athanasiano. Infantes baptizandos esse, non expressit Scriptura. ergo non baptizandi. Hoc Anabaptisticũ est, illud Arianum: sed vtrumq; bellè habet ex topica Lutheri. Ipsum Symbolum Apostolicum non est expressum in Sripturis: ergo nõ admittendum. Quin eadem authoritate posset dici, Sola fide hominem iustificari, seruum esse arbitrium, bona opera non esse necessaria, ἀδιαφορίαν esse, & id genus infinita, in Scripturis expressum mandatum vel textum non habent. Non admittẽda igitur. O quãta insania nostra: sed quãto suauiùs de his D. Basiliꝰ Magnus? De ijs inquit, quæ scripta sunt, nulla potestas data est omnino, vt aliquid faciat eorum, quæ prohibita sunt: aut omittat quæ præcepta: de illis verò, de quibus tacet Scriptura, Canonem nobis præscribit D. Paul. cùm ait: Omnia mihi licent, sed non omnia conducũt. Vtinã vetustas nobis placeret, displiceret nouitas, ne idẽ ab alijs nationibus cogamur nos Germani audire, quod Græci quondã ab Ægyptijs: γερμανοὶ ἀεὶ παῖδες, γέρων δὲ γερμανῶν οὐκ ἔστιν οὐδείς, καὶ οὐκ ἔχει μάθημα χρόνῳ πολιόν.

DECIMVM TOPICVM PRÆDIcamentum Lutheranæ theologiæ.

Tollite malum à vobis, inquit, D. Paulus. Ergo vsus rei, & adeò res ipsa tolli debet propter rei abusus. Et per consequens, propter malos mores Sacerdotum, tollendum erit sacerdotium. Lut. cùm alibi paßim, tũ in lib. cõtra Papatum.

Affirmatiuè hoc topicum valet potissimè apud Euangelicos, apud Catholicos negatiuè in contrarium. Sed quoniã pro illis nunc contra hos agitur, affirmatiuè sint exẽpla eiusmodi: Cœlibatus & virginitatis lege abutũtur Sacerdotes, & Monachi, & Moniales. Ergo cœlibatꝰ & virginitas abrogẽtur. Episcopi & Principes abutũtur potestate sua, Ergo tollantur Principes & Episcopi, & horũ ditiones, & dignitates, & bona Ecclesiastica rapian-

-tur in vsum profanum. Lutherus quidē eiusmodi exēpla pleraq; libris infarsit suis, at praxin huius topices admodum frequentem passim in aulis reliquit.

Commemorat Plutarchus Lycurgū rogatum, quam ferret de vitium cultura legem, respondisse, nullam aliam, nisi vt vites penitus extirpentur, cùm vini abusus multorū malorū causa sit & occasio. Rogatus eadem de re Solon: sed hic, vitē, inquit colito, & fontē adducito propiùs. Forsitan humaniùs nos Germani Solonē imitaremur q̃ Turcæ Lycurgū idq; non tā in vini vsu duntaxat sed multò magis in legitimis sacrarum rerum constitutionibus, quarum sanctiones venerari debebamus: abusum suis relinquere magistratibus corrigendum. Nā vt episcopis dictum est: Tollite malum ex vobis. etenim hi debent mores cleri corrigere, abusum tollere, rem tueri incolumen: sic Laicis est mandatum, vt sinant zizania crescere. Id autem commune omnibus præceptum, vt hæreticum hominem vitemus. Cuiusmodi igitur discrimen sit inter zizania morum, & hæresin doctrinæ, liquidò expressit Dauid: Odisti, inquit, omnes, qui operantur iniquitatem: perdes autem, qui loquuntur mendacium. His ergo ne dicas, Aue, vetat Deus, quia exitio digni sint: illos præcepit, vt tolleres, licet digni sint odio. Tantū itaq; est inter malos mores Cleri & hæresin, quantū inter odium & præsens exitium.

Hæc ferè sunt, quæ de top. præd Luth. theol. nunc per otium annotanda videbantur. Posteà vbi plus accesserit occasionis, erit locupletandi oportunitas. Tametsi non dubito, fore huius nostri tyrocinij æmulos, qui quemadmodum solet fieri, inuentis aliquid addi posse, non inrem pestiuè cogitabunt.

ME-

METAPHYSICA SEV TRANSCENDENTIA quædam, collecta ex Apologia Confeſsionis Augu-ſtanæ.

Primum Metaphyſicum ex Apologia confeßionis Auguſtanæ.

DE Iuſtitia fidei omnia templa, monaſteria, ſcholæ, denique omnes libri Theologorum recentium anteà muti erant. Ergo fides Catholica extincta fuit, nūc autem per Euangelium Lutheri reſuſcitata. Tametſi autem Catholici euincunt, quod Eccleſia Catholica neutrum probarit vnquā: tamen quia Lutherus Propheta Elias, αὐτὸς ἔφα, ideo oportet verum eſſe credere.

Secundum Metaphyſicum ex Apologia Confeßionis Auguſtanæ.

SCholaſtici doctores ſecuti philoſophos, tantùm docent iuſtitiam rationis: videlicet, ciuilia opera. Ergo iam annis quadringentis aut plus etiam, extinctum fuit Euangelium, & vnà cum fide ipſa Eccleſia. Quamuis euincunt Catholici, quòd Eccleſia Catholica neutrū probarit vnquam: tamen quia Lutherus Propheta Elias αὐτὸς ἔφα, neceſſe eſt, vt credatur eſſe verum.

Tertium Metaphyſicum ex Apologia confeßionis Auguſtanæ.

PApiſtæ docent, quòd ratio ſine Spiritu ſancto poſſit diligere Deum ſupra omnia. Ergo non opus eſſe vllo Chriſti beneficio, ſed Chriſtū ſepeliunt, & fruſtrà mortuum contendunt. Quanquam Catholici euincunt,

 quòd

quòd Ecclesia Catholica neutrum probarit vnquam (tametsi Scotus in eã sententiam locutus videtur, licet non ita præcisè) tamẽ quia Luther⁹ propheta Elias αὐτὸς ἔφα necesse est, vt credatur esse verum.

Quartum Metaphysicum ex Apologia confeßionis Augustanæ.

PApistæ docent, quòd inter philosophiam & iustitiã Christianam nihil intersit. Ergo Papistæ docent Ethnicam & idololatricã fidem, non Christianã. Quanquam Catholici euincunt, quòd Ecclesia neutrum probarit vnquã: tamen quia Germanicus Elias ita testatur, & αὐτὸς ἔφα, ergo necesse est, vt credatur esse verum.

Quintum Metaphysicum ex Apologia Confeßionis Augustanæ.

PApistæ docent, quod per opera nostra mereamur remissionem peccatorum. Ergo docent Christi gratiã non esse Christianis necessariã. Et quamuis Catholici euincunt, quòd Ecclesia Catholica neutrũ probarit vnquam: tamen quia Lutherus ita testatur, & αὐτὸς ἔφα necesse est, vt credatur esse verum.

Sextum Metaphysicum ex Apologia Confeßionis Augustanæ.

PApistæ solam historicã fidem docent, assensum omittunt. Ergo docent nullã certitudinem esse fidei, nullam certam consolationem esse posse ex dubia & historica fide. Et quamuis Catholici euincunt, quòd Ecclesia Catholica neutrum probarit vnquã: tamen quia Lutherus propheta Elias αὐτὸς ἔφα, idcirco oportet, vt credatur esse verum.

Septimum Metaphysicum ex Apologia confeßionis Augustanæ.

PApistæ docent, quòd ad pœnitentiam non requiratur fides. Ergo docent, quòd contritione Iudæ homines posſint iustificari, Tametsi quidẽ Catholici negant Ecclesiam vnquam exclusisse fidem à pœnitentia,

sed docuisse semper, ex fide & spe & chari rate pœniten tiam proficisci oportere: tamen quia Elias Germanicus ipse dixit, necesse est, vt credatur esse verum.

Octauum Metaphysicum ex Apologia Confeßionis Augustanæ.

PApistæ docent, quòd propter contritionem mereamur remißionem peccatorũ. Ergo docent, non gratis nos iustificare propter Christum. Tametsi Catholici euincunt, quòd Ecclesia Catholica neutrum probarit vnquam: tamen Lutherus αὐτὸς ἔφα, idcirco oportet, vt credatur est verum.

Nonum Metaphysicum ex Apologia Confeßionis Augustanæ.

PApistę docent, posse hominẽ diuinæ legi ex proprijs viribus, absque gratia Christi satisfacere. Ergo docẽt naturam corruptam non esse, & extenuant peccatũ originale, καὶ πελαγιανίζουσι. Tametsi Catholici euincũt, quòd Ecclesia Catholica neutrum probarit vnquã tamẽ quia Lutherus αὐτὸς ἔφα, est verum igitur.

Decimum Metaphysicum ex Apologia Confeßionis Augustanæ.

PApistæ docent, quòd vitam æternam proprijs meritis, & operibus, & virtutibus suis poßit homo promereri. Ergo docent Ethnicã idololatriam, & simul Christum, & Paulum conculcant. Tametsi Catholici euincunt, quòd Ecclesia Catholica neutrum probarit vnquam: tamen quia αὐτὸς ἔφα, est verum igitur.

Has sanè, generisque eiusdem consimiles calumnias plurimas confinxit Lutherus in ecclesiam, vt illis adeò portentosis, omnemque Christianæ mentis captum transcendentibus mendacijs, Clerum oneraret apud imperitam multitudinem: cùm tamen nulla vllius hominis, siue docti, siue indocti oratione poßit edoceri, Ecclesiã Catholicam quicquam eorum quæ ille scelaratè cõmentus est, comprobauisse vnquam. Quapropter negamus,

& si

& si opus sit millies eadem repetentes negamus, Ecclesiam ista, quæ falso in Catholicum cœtum comminiscitur Lutherus, aut sensisse aut docuisse vllo tempore. Omnes igitur pios & cordatos viros oramus per fidem Christi, ne seditiosis hominibus hæc ista flagitia citra vllum probabile argumentum iactantibus, fidē habere velint: nunquam enim probabunt quod asserunt, nunquam obtinebunt vllo piorum hominum iudicio, quod sine vlla ratione, aut testimonijs asseuerant. Monstra enim Lutheri sunt hæc, non dogmata Ecclesiæ. Sed fingit ipse tales Chimeras, & cum his suis portentis abs se confictis dum depugnat, fraudulenter simulat se propugnare Euangelium Christi.

Se-

SECVNDA PARS LIBRI.

DE MATERIA LVTHERANÆ Theologiæ.

PRÆCIPVA CAPITA LVTHERANÆ Theologiæ sunt quinq;.

Primum, de doctrina fidei.
Secundum, de Sacramentis.
Tertium, de Ecclesia.
Quartum, de ciuili potestate.
Quintum, de bonis Ecclesiasticis.

Doctrina fidei.

Octrina fidei potissimũ est de Deo, & de homine. Etsi autem de Deo quæstiones passim reperiãtur propemodum infinitæ, de quibus Theologi non inutiliter inter se conferre solent, vt ijs rectè explicatis, aliæ contentiones eo faciliùs possint explanari: tamen id iam non agitur, quòd omnia velimus, sed ea duntaxat afferre in hunc locum, quæ syluam quasi præsentium controuersarum cõprehendant & proponant ob oculos: vt imperitiores videant, quid Lutherus nouârit, quò progressus sit, & quã longè eius magistri successores & discipuli à primis Lutheri institutis, atq; ab ipsa cõfessione Augustana pedetentim distracti prosilierint.

Hæreses in Doctrina de Deo.

SEruetus nuper supplicio affectus, fertur negasse Deũ esse trinum, & alia plæraq; eiusdem generis similia.

Matthias Flaccius Illyricus negat vnquàm in scripturis sacris vocabulum, ὁ λόγος, reperiri in tali significatione, vt personã Trinitatis diuinæ significet. Philippus Melanthon, in sua epistola ad concionatorẽ Barbensem M. VVarnerum.

Hæreses seu nouæ opiniones Lutheranorum de doctrina hominis.

QVô res tota fiat illustrior, placet doctrinã de homine in quatuor status partiri, vt primus sit de homine nondũ lapso, & de gratia Paradisi: secundus de homine lapso, & de lege Mosis: terti⁹ de homine instaurato, & de Euangelio: quartus de homine extra omnem molestiam constituto & beato, & de felice Patria.

De Primo Statu hominis.

De imagine Dei.

AFfirmãt Lutherani, quod ea Dei imago, quã D. Paulus virum appellat, sit incarnatum verbum, ipseque adeo Iesus Christus, Filius Dei & Mariæ. Et quelibet hominẽ, dũ Christũ induat, eandẽ Dei imaginẽ fieri: scilicet eandem (sicut ipse Osiander exponit) specie, non numero Osiander in suo libro, quẽ de imagine Dei inscripsit. Error Manichæus & Apollinarius.

In contrarium asserunt, quòd imago Dei sit in mente vera notitia Dei, in voluntate ardens dilectio & obediẽtia. Phil. Melanthon in lib. de anima. Confusio imaginis & similitudinis Dei.

Affirmant, quòd imago Dei non ad solam mentẽ hominis, sed etiam ad corporeã hominis naturã pertineat. Osiander in eodem lib. Luth. in Comment. in Genesin. Error Audianus.

In contrarium asserunt, quod imago Dei sit cœlestis illa puritas, quã spiritus noster habiturus est in felice patria cum Deo conformem. Caluinus institutionis suæ cap. 2. Confusio peregrinationis præsentis, & futuræ felicis patriæ.

De Iustitia Originali.

AFfirmant, quòd Numas, Scipio & similes viri Ethnici, Deo ad vitã æternã accepti fuerint propter egregias illorum & naturales virtutes. Vlrichus Zvvinglius, teste Luthero in vltima Confessione sua de Eucharistia aduersus Suermeros. Error Pelagianus.

De Secundo Statu hominis.

De lege.

AFfirmant, quòd lex neq; ante, neque post iustificationem sit necessaria ad salutẽ. Ministri Saronicarum-

rum ecclesiarum suo in Georgium Maiorem damnatorio lib Ioan Agricola in collect. sententijs Lutheri. error Manichæi, & Marcionis.

In contrariũ asserũt quòd lex sit necessaria. Lutherus in suis disputationibus contra Antinomos.

Affirmant, quòd decẽ præcepta ad nos nõ pertinent, sed ad solos Iudæos. Lutherus in sermone de Mose. error Manichæus.

In contrarium asserunt, quòd decem præcepta diligẽter prædicari debeant: in eis enim omnia bona opera cõtineri. Luth. in visitatione Saxon. & in disputationibus contra Ioannem Agricolam.

De Peccato.

AFfirmant, quòd peccatum sit res quædam rea, existens in homine. Lutherus in assertion. cõtra Leonem. Philip. Melanthon in locis communibus. error Manichæus.

In contrarium asserunt, quòd peccatum originale sit morbus duntaxat, non verè, aut propriè peccatum Vlrichus Zvvinglius in libro de baptismo. error omninò Pelagianus.

Affirmant, quòd cõcupiscentia & reliqui defectus, vt ignoratio & cõtẽptus Dei, &c. sint originale peccatum etiã in sanctis & baptizatis infantib. Luth. in assertionibus cõtra Leonẽ, & passim Melanthõ in Apologia Confessionis Augustanæ, & multis alijs in locis. error Manichæus & Antitassamenorum.

In contrariũ asserũt, quòd cõcupiscentia per se nõ sit peccatũ, sed cõsensus in concupiscentiã. Lutherus in. 4. Psal. & de ratione confitendi: item in assert. art. 2.

Affirmant, quòd omne peccatum sit per se & suapte natura mortale, per se nullum veniale, Luth. in art. per Theologos Parisien. damnatis. Caluinus institutionis suæ cap. 3. Philipp. in Locis. Error Stoicus & Manichæus.

Affirmant, quòd sola incredulitas sit peccatum, & nulla esse alia peccata prætereà. Lutherus in lib. de libertate Christiana. Philippus in annotat. in Ioannem. Error

Eunomianus.

Affirmant, quod peccatũ verè ac realiter non tollatur per baptismũ: sed remitti tantũ, non vt non sit, sed ne esse imputetur. Luth. in assert. Philip. in Locis, & Cõment. ad Rom. Error partim Pelagian. partim Manichæus.

De Libero Arbitrio.

AFfirmant, quòd omnia tã mala, quàm bona eueniãt ex absoluta necessitate, adeoq; quod Deus sit nõ solum causa peccati permissiuè, sed effectiuè etiam. Luther. in resolut art. 36. & in assertionibus & Philip. in annotat. ad Ro. Error Stoicus & Manichæus.

Affirmant quòd adulterium Dauidis, sæuitia Manlij, & proditio Iudæ æquè sint opus Dei, atq; ipsa Pauli cõuersio. Philip. Melanthon in annota. suis in epistolã Pauli ad Rom. Luther. in lib. de seruo arbitrio. Error Stoicus & Manichæus.

In contrarium affirmant, quòd liberum arbitrium habeat homo. Luthe. in explicatione Pater noster, & in lib. visita. Phil in vlt. editione Locorum.

Affirmant quòd peccet homo, si faciat præcepta Dei nõ existens in gratia: & quòd bonum opus etiã optimè factum sit veniale peccatum secundũ misericordiã Dei, sed mortale iuxta iustũ Dei iudicium. Lutherus in assertionibus. 32. art. Philippus in Apologia Confessionis.

In contrariũ asserunt, quòd homo possit liberũ assensum præbere, Philip. in Locis communibus vltimis.

Negant vicissim, quòd homo possit præbere verbo Dei liberum assensum. Ioan. Stoltius in defensione Lutheri aduersus Ioachimum Camerarium. Nicolaus Gallus & Illyricus in libro suo, quo rationes reddunt, quod ipsi non sint autores discordiarum inter Cõfessionistas, & alibi.

De Tertio Statu hominis.

De Euangelio.

AFfirmant, quòd euangelium prorsus nullam habeat vim legis aut mãdati: solummodò requirere, vt credamus, cætera opera omnia esse liberrima. Lutherus in Comment. in epistolam Pauli ad Galat. & in præfatio-

fatione noui testamenti, quòd non sit aliquod in euangelio præceptũ à Deo. Idem in captiuitate Babylonica.

De Dispositione ad gratiam.

AFfirmant, quòd nulla præparatio seu dispositio ad suscipiendam gratiam Dei sit necessaria: imò quòd contritio præcedens gratiã, sit peccatum. Lutherus in assert. Philippus in Hypothesibus, in loco de libero arbitrio.

Affirmant, quòd quanto sceleratior es, tãto citiùs Deus tibi gratiam infundit: si autem adornes te, vt cattus, bonis operibus vt te Deus acceptet, nihil efficias: Luth. in sermon. de piscatione Petri.

In contrarium asserunt, quòd ad suscipiendam gratiã Eucharistiæ, opus sit fide & pœnitentia. Philippus in Locis.

Affirmant, quòd sola fides iustificet & saluet hominẽ, nec vllo bono opere, nec vlla lege opus esse homini Christiano ad salutem: quia nihil personam bonam faciat, nisi fides: nihil malam, nisi incredulitas. Lutherus in assertionibus, & Philippus in decimosexto capite Ioãnis. Error Eunomianus.

In contrarium asserunt, quòd sola fides non sufficiat, sed etiam charitate sit opus. Lutherus de decem leprosis, & super Ionam: & Philip. in Lypsico Interim, quòd de vocabulo Sola, non velit pugnare.

Affirmant, quòd sua quisque speciali fiducia queat certus esse, vtrum sit in gratia Dei, vel non: nulla habita ratione charitatis, nulla pœnitentiæ, nulla bonorum operum. Lutherus de libertate Christiana, & in assertionibus art. 1. & passim.

De iustificatione hominis.

AFfirmant, quòd iustificari, sit absolui hominem à peccatis, & illum iustum renuntiari, non de facto iustum fieri, sed imputatiuè tantum: quia verè peccator maneat, & in eo solo iustificetur, quod cõfidit peccatũ sibi nõ imputari. Philip. in Annot. in. 4. cap. episto. ad Roman. Idẽ in postrema editione in eandẽ epistolã. Et ministri Saxonicarum Ecclesiarum in censura sua

contra Georgium Maiorem. Error Epicureus, & Eunomianus, & Cerdonianus.

In contrarium asserunt, quòd hominem intelligi oporteat iustum, id est, reconciliatum Deo, facta remissione peccatorum, & acceptum Deo, deinde indutum nouis qualitatibus. Philippus in vltima editione Commentariorum in epistolam ad Romanos, in ipso argumẽto epistolæ.

Affirmant quòd iusticia ea, quæ Christi propria est, imputetur homini: & cum Christus sit extra hominem, idcirco hominem, in hac vita verè iustum esse non posse. Lutherus in tertia disputatione de fide, & in quinta cõtra Antinomos. Error Epicureus.

In contrarium affirmant, quòd Christus per fidem & gratiam in nobis habitet. Philippus in suo scripto aduersus Osiandrum, & in Commentario, ad Romanos vltimæ editionis.

Affirmant, quòd ea iustitia Dei, qua homo debet iustus constitui, sit neque essentia diuina, sicut Osiander & Suencfeldius voluerunt, neq; actio aliqua aut qualitas, vt papistis placet: sed quòd sit nuda relatio tantùm. Philippus in disputatione ea, quæ habita est præsidente Philippo, & respondente M. Tilemanno Heshusio, & in libro examinis. Error Epicureus.

In contrarium affirmant, quòd ea iustitia Dei, qua hominem Deus induit, sit ipsa essentia diuina, & natura. Osiander in lib. Confessiionis suæ: & Caspar Suencfeldius in lib. de euãgelio Christi. Error Stoic⁹ & Manich.

Affirmant, quòd præter solam fidem nulla sit iustitia inhærens in homine iustificato, quæ iudicio Dei possit opponi, Philippus in Apologia Cõfessionis Augustanæ, & in Annotat. in. 16. cap. Ioan. Error Eunomianus.

In contrarium affirmant, quòd homo iustus fiat originali & essentiali iustitia Dei, Lutherus in lib. de triplici iustitia.

De diuersis modis Iustificandi hominis.

Affir-

AFfirmant quòd vna ratio sit iustificandi hominis, tã adulti, quàm infantis, scilicet vtrobique nihil requiri, nisi solam fidem. Ministri Saxonicarũ ecclesiarum contra Georgium Maiorẽ. error Anabaptisticus.

In contrarium asserunt, quòd non sola fides, sed bona opera etiam sint ad iustificationem necessaria Georgius Maior cùm alibi, tum in Comentarijs ad Romanos, & alijs suis contra Illyricum scriptis.

Affirmant, quòd in relapsis neq; contritio (quia hęc sit peccatum) neq; pœnitentia sit necessaria ad iustificationem, & quòd neque opera pœnitentiæ, neque Sacramẽta faciant remissionem peccatorum, sed sola fides, Lutherus contra Leonem in Assertionibus.

In contrarium affirmant, quòd absq; pœnitentia nulla sit peccatorum remissio, neque possit remissio peccatorũ absque pœnitentia intelligi. Lutherus in libro visitationis: & Georgius Maior in. 8. caput ad Romanos.

Affirmant, quòd peccata actualia remittantur, non tollantur formaliter, sed quòd solùm tegantur, & verè peccata maneant etiam in Sanctis. Lutherus in quinta disputatiõe contra Antinomos: & Philip. in Apologia.

De Officio hominis iustificati.

De impletione legis.

AFfirmant, quòd homo Christianus liber sit ab omni legis obseruatione ab omnibus bonis operibus: quòd Deus, hæc neq; præceperit, neq; vetuerit, ꝙ his etiam ipse non indigeat, sed sola fides ea omnia largiatur abundè. Lutherus in libro de libertate Christiana, & alibi passim: & ministri Saxonicarum Ecclesiarum in Georgium Maiorem.

Affirmant, quòd omnia pręcepta in euangelio vim mãdati habeant, & nulla sint in eo consilia. Philippus in locis.

In contrarium negant, vllum esse in euangelio præceptum. Lutherus in præfatione noui testamenti.

Affirmant, quòd Lex Dei nobis planè sit impossibilis, etiam Sanctis: sed nos eã implere sola fide, nullo opere. Lutherus in articulis damnatis per Parisiẽses Theolo.

In contrarium asserunt, quòd vitę Christianæ sit, bona opera facere: idcirco enim Decalogum proponi & prædicari oportere. Lutherus in visitatione Saxonica.

Affirmant, quòd Deus ipse in nobis faciat & impleat opera legis, non nos. Lutherus in lib. de libertate Christiana.

In contrarium asserunt, quòd nos oporteat inchoare diuinę legis opera. Philippus in locis communibus.

Affirmāt, quòd homo iustificatus vel sanctus, sit simul peccator & iustus, & bona opera, quæ faciat, æquè mala esse, ac bona. Lutherus in Assertionib. contra Leonem.

De Satisfactione.

AFfirmant, quòd nulla satisfactio (scilicet pro mitiganda pœna temporali, vt Catholici censent) sit necessaria in remissione peccatorum, imò quòd sit omnino impossibilis. Lutherus in Assertione. Philippus in Apologia, & passim.

In contrarium asserunt, quod vetustissima Concilia rectè statuerint modum pœnitendi & satisfaciendi pro peccatis. Lutherus in Resolutionibus suis, & in Assert.

Affirmant, quòd neque charitas, neque pœnitentia, neque vlla bona opera sint necessaria ad salutem. Luther' in Commentario ad Galatas: & Ministri Ecclesiarum Saxonicarum in Georgium Maiorem sua censura.

De Merito.

AFfirmant, quòd nullus sit respectus siue bonorum siue malorum operum. Philippus in 3. cap. Ioannis Annotationum suarum.

In contrarium asserunt, quod bona opera mereantur præmia præsentis vitæ & futuræ. Philippus in cōmuni loco de præmijs: & Lutherus passim.

Affirmant, quòd bona opera (etiam præsupposita gratia) non mereantur vitam æternam. Philippus in locis communibus de præmijs operum.

In contrarium asserunt, quòd opera bona, in gratia Dei facta, vitam consequantur æternam. Lutherus in Assertion. artic. 29.

De quarto statu hominis in fœlici Patria.

AFfirmant, quòd Sanctos oporteat ea iustitia, qua Deus ipse essentialiter iustus est, fore iustos in cœlesti patria. Ioannes Brentius sua ad Ducem VVittebergensem epistola, edita VVittebergæ, Anno. 1557.

Affirmant, quòd idololatria sit interpellare Sanctos iam cœlesti patria fruentes, vt velint pro nobis intercedere. Lutherus in Assertio. & passim. Philippus in Apologia.

In contrarium asserunt, quòd meritum quidem Christi sit thesaurus Ecclesiæ, certum tamen esse, Sanctorum meritis iuuari nos. Lutherus in decima conclusione aduersus Eccium.

Affirmant, quòd animę Sanctorum nondum, nisi post resurrectionem, possint frui cœlesti patria & conspectu Dei: sed eas retineri in aliquo loco, in quo quasi quiescant: Sanctorum quidem animę suauiter, damnatorum verò irrequietè & formidolose. Luth. in prælect. Gene.

De Christo iustificante.

AFfirmant, quòd Christus iustificet genus humanum secundùm solam diuinam naturam. Osiander in libro confessionis suæ. Error Nestorianus.

In contrarium asserunt, quòd Christus iustificet genus humanum iuxta solam humanam naturam. Franciscus Stancarús, contra Andream Musculum Francfordiensem concionatorem scribens. Error Arrianus.

Affirmant, quò Christus etiam passus sit secundùm diuinam naturam. Andreas Musculus ex sententia Lutheri, edita Francfordiæ ad Oderam. Error Valentinianus.

Affirmant, quòd posteaquàm Christus ascendit in cœlum, humana eius natura sit conuersa in diuinam. Caspar Suencfeldius in libello Latino de duobus statib. Christi. Error Eutychianus & Dimæritarum.

De Sacramentis.

NEgant esse septem Sacramenta. Lutherus in libro de captiuit. Babyl. Error Catharorum.

In contrarium asserunt, quòd sint septem Sacramenta. Lutherus lib. de potestate Papæ.

Affirmant, quòd si iuxta Scripturam loqui velimus, vnum sit tantum Sacramentum. Lutherus in libro de captiuitate Babylonica.

In contrariũ asserunt, quòd duo tantũ sint Sacramenta, Baptismus & cœna Domini. Lutherus ad VValdenses. Philippus in Annotationibus ad Rom. in. 11. cap.

Affirmant, quòd tria sint Sacramenta ponenda pro tempore, baptismus, cœna Domini, & pœnitentia. Lutherus in libro de captiuitate Babylonica. Philippus in secunda editione locorum communium.

In contrarium asserunt, quòd Sacramenta sunt quatuor, baptismus, cœna Domini, claues, & impositio manuum. Philippus in postrema editione locorum.

Affirmant, quòd hæretica sententia sit affirmare, Sacramenta gratiam conferre eis, qui non opponant obicem. Lutherus in assertionibus, & resolutionibus, contra accium, Fons erroris Suencfeldiani, & antiquus error Armenorum.

De Baptismo.

AFfirmant, quòd baptismus non sit plus, quàm externum signum. Lutherus in sermone de recumbentibus. Error Zuinglianus & Albanensium.

In contrarium asserunt, quòd detestandi sint Suermerij, qui Sacramenta tantum habeant pro externis signis: quibus Christiani signentur, quasi oues creta rubra. Lut. in epist. aduersus Regem Angliæ.

Affirmant, quòd in puero post baptismum negare remanens peccatum, sit Christum & Paulum simul conculcare. Lutherus in assertionibus. Error Armenorum & Albanensium.

In contrariũ asserunt, quòd baptismus omnia peccata remittat. Lutherus in libro de captiuitate Babylonica.

Affirmant, quòd præstat prorsus omittere baptismum in par-

in paruulis, quàm baptizare sine fide, quoniam Sacramenta neque possint, neq; debeant sine fide accipi. Lutherus ad VValdenses. Error Eucetarum, qui solam orationem dicebant sufficere. Fons Anabaptistarum.

De Confirmatione.

NEgant confirmationem esse Sacramentũ. Lutherus de potestate papæ. Error Viclephi, & Piccardorum.

De Eucharistia.

NEgant verum & substantiale corpus Christi porrigi aut sumi in communione Eucharistiæ. Zuinglius de verbis cœnæ Domini. Tigurina Ecclesia contra vltimam confessionem Lutheri. Caluinus in libello con sentionis. Error Berengarianus.

Affirmant, quòd corpus & sanguis Domini accipiendum in verbis cœnæ Dominicæ per metonymiam, & mysticè, non realiter. Ioannes Caluinus in lib. contra Ioachimum VVestphalum.

Negant panis & vini substantiam transelementari in corpus & sanguinem Domini. Lutherus contra Regem Angliæ, & de captiuitate Babylonica: & Philippus, & omnes Lutherani.

In contrarium asserunt, quòd panis in verùm & naturale corpus Christi, & vinum in verùm & naturalem sanguinem Christi transmutatur. Lutherus in sermone de Eucharistia, & in lib. visitationis.

Negant Eucharistiam extra vsum communionis esse Sacramentum. Philip. in locis.

Affirmant, quòd Iudas & alij impij non accipiant verùm corpus Domini. Suencfeldius in libro de Cœna Domini. & Caluinus contra VVestphalum.

Negant sub vna specie rectè participari integrũ corpus & sanguinem Christi. Lutherus in libro de captiuitate Babylo. Idem clamitant omnes Lutherani.

In contrarium asserunt, quòd sub vna specie æquè, ac sub vtraq; integer Christus cum corpore & sanguine exhibeatur. Lutherus respondens suis Collectoribus, in cathalogo sententiarum, & in declaratione Eucharistiæ.

Ac iterum asserunt, quòd neutra species, sed sola fides sit necessaria ad salutem. Lutherus in assertionibus artic. 16. & de formula Missæ. Fons Suencfeldianorum, & Zuinglianorum.

Negant corpus Domini in Sacramento Eucharistiæ adorandum esse. Lutherus ad VValdenses.

In contrarium asserunt, ꝙ sicut Magi in terra adorabant Christum, sic in Eucharistia posse fieri. Lutherus ad VValdenses.

De præparatione ad Eucharistiam.

AFfirmant, quòd sit perniciosus error, si quis accedat ad Sacramentum Eucharistię ea nixus fiducia, quia sit confessus, quia non sit sibi cõscius alicuius mortalis peccati, quia orationes suas & præparatoria præmiserit. Eos enim, qui id faciunt, sibi iudiciũ manducare & bibere: imò eo meliùs illum accedere, quo sit peccatis onustior. Lutherus in sermone de præparatione ad Eucharistiam, & in assertionibus. 2. art. & Philippus in vndecimum caput ad Roman. annotationum suarum.

In contrarium asserunt, quòd nemo debeat admitti ad Sacramentum Eucharistiæ, nisi prius dispositus fuerit ad Sacramentum. Lutherus in libro de captiuitate Babylonica: & Philip. in locis.

De sacrificio Missæ.

NEgant Missam esse opus bonum, vel esse sacrificiũ. Lutherus in libro de captiuitate Babylonica. Philippus in locis.

In contrarium asserunt, quòd Missa sit pars euangelij, & quòd Missæ valeant pro viuis & defunctis, à tota esse approbatum Ecclesia. Lutherus de captiuitate Babylonica, & in.10. præceptis.

De pœnitentia.

NEgant pœnitentiam esse Sacramentum, sed esse duo Sacramenta duntaxat, baptismum & Eucharistiam. Lutherus in libro visitationis: & Philippus in annotationibus in Epistolam ad Roman. Lutherus de captiuitate Babylon.

In contrarium asserunt, quòd pœnitentia sit Sacramẽtum. Lutherus in captiuitate Babylonica, & in libro visitationis. Philip. in. 2. editione auctorum locorũ, cùm tria Sacramenta ponit.

Negant, quòd hæ tres, contritio, confessio, & satisfactio sint partes pœnitentiæ: sed quòd sint duæ tantùm contritio & fides. Philippus in Apologia, in loco de pœnitentia.

In contrarium asserunt, quòd tres sint partes pœnitẽtiæ, cõtritio, fides, inchoatio bonorũ operum. Philippus in vltima editione locorum communium.

De Contritione.

Affirmant, quòd contritio ea, quæ præcedit gratiam remissionis, omnino sit peccatũ. Lutherus in assertionibus contra Leonem.

In contrarium iã negant, contritionem esse peccatũ, sed quod sit prima pars pœnitentiæ. Philippus in Apologia & locis.

De confeßione.

Affirmant, quòd peccata debeãt homines sua recensere iuxta præcepta decalogi. Philippus in loco cõmuni de confessione.

In contrarium negant, auricularem confessisnẽ esse necessariã, sed esse carnificinam conscientiarum. Lutherus in Resolutionibus & de decem leprosis. Philip. in loco de confessione.

De Satisfactione.

Negant vllam esse posse satisfactionem (scilicet pro temporali pœna) sed Christum satisfecisse pro culpa & omni pœna. Lutherus in assertionibus: & Philippus in Apologia.

In contrarium asserunt, quòd Ecclesia sancta mater pro pio affectu manum Domini præuentura, castigat filios suos satisfactionibus quibusdam, ne incurrant flagella dei: & quòd sint tres partes satisfactionis, ieiunium, oratio, & eleemosyna. Luth. in Resol. 3. conclus. contra Eccium.

De Sacramento Ordinis.

AFfirmant, quòd nullũ sit neq; visibile, neq; externũ, neq; verum sacerdotium in nouo testamento, nisi quod humanis mendacijs per Sathanam erectũ. Luther' in libro de abrogãda Missa ad Senatũ Pragensem, & libro de captiuitate Babylonica.

In contrariũ asserunt, quòd sacerdotes honorãdi sint, & quòd ordinatio ministrorum sit Sacramentum. Lutherus in libro visitarion. Philippus in vltima editione locorum communium.

Affirmant, quòd omnes homines sint Sacerdotes, & possint ligare & soluere & vti clauibus. Lutherus libro de captiuitate Babylon.

In contrariũ asserunt, quòd sit ordo in Ecclesia, vt alij doceant & ministrent in Ecclesia, alij obediant ministris euangelij. Philippus in locis vltimæ editionis.

De Matrimonio.

AFfirmant, quòd matrimonium non sit Sacramentum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentũ, ignorantia tã rei, quã verbi adductis. Luth. in libro de captiuitate Babylonica, Philippus in locis.

In contrarium asserunt, quòd matrimonium verè sit Sacramentum, & quòd diuinitùs institutum, possit probari ex Paulo Ephe. 5. Lutherus in sermone de matrimonio.

De Extrema vnctione.

NEgant extremã vnctionẽ esse Sacramẽtum, sed esse figmentum hominum. Lutherus in libro de captiuitate Babylonica. Philippus in locis.

In contrariũ asserunt, quòd extrema vnctio sit Sacramentum. Luth. in libro de præparatione ad mortẽ, & de potestate Papæ.

De Ecclesia.

AFfirmant, ꝙ Ecclesia sit inuisibilis & spiritualis, & sola fide perceptibilis. Lutherus in libro cõtra Ambrosium Catharinum, & Philippus in Apologia.

In contrariũ asserunt quòd Ecclesia sit cœtus visibilis, externisque insignita signaculis. Philip. in locis commu

nibus

nibus in loco de Ecclesia.

Affirmant quòd Ecclesia nō sit alligata ordinariæ successioni, hoc est neq; continuationi temporis nusquā interrupti, neq; vniuersitati locorum, sed gregem esse passim dispersum in orbe terrarū: adeoq; vt vox ista Catholica, queat expungi ex Symbolo, & pro ea reponi, Christiana. Lutherus de ecclesia, & libro contra Papatum, & passim. Philip. in diuersis editionibus

In cōtrarium asseruut, quòd Ecclesia sit Catholica, & quæ errare non possit. Philippus in præfatione explicati Symboli: & Lutherus in explicatione. 10. præceptorū & in Resolutionibus contra Eccium.

De Potestate Ecclesiæ.

AFfirmant, quòd ecclesia nullā habeat potestatem vnius syllabæ cōstituendæ super Christianū hominē & quòd frustrà iactetur arbitriū Ecclesiæ, & potestas Papæ. Lutherus de falso statu cleri, & in libro de captiuitate Babylonica, & contra Catharinum.

In contrarium asserunt, quòd potestas ecclesiæ sit potestas Christi, ludificationemq; Sathanæ esse, affirmare, quòd ecclesia, si quando erret aut peccet ideo non sit Ecclesia. Lutherus in sermone de excōmunicatione, & de abroganda Missa.

De Traditionibus Ecclesiæ.

AFfirmant, quòd in manibus ecclesię aut Papæ prorsus nō sit statuere articulos seu Canones fidei, seu bonorum operum. Lutherus contra Ambrosiū Catharinum.

In cōtrarium asseritur, quòd ideo positi sint Canones Patrum, vt dirigant populum. Opus enim esse infirmis non secundùm hominem veterem iustificatis, vt certis officijs, diebus, modis, vigilijs, ieiunijs, laboribus, orationibus, disciplinis, & similibus, quibus perueniāt ad perfectionem interioris hominis. Lutherus in explicatione decem præceptorum.

De virginitate & casta vita.

AFfirmant, quod cœlibatus, virginitas, aureolæ, nugę sint & mera Sathanæ mendacia. Lutherus in libro de votis.

In contrarium asserunt, quòd sacrilegium, sit castitatem polluere. Luther. in explicatione decem præceptorum.

De Potestate ciuili.

AFfirmant, quòd inter Christianos nulla sit superioritas. Lutherus in secundo libro de potestate seculari.

In contrariũ asserunt, quod Scriptura doceat, ne Principi populi tui maledicas. Lutherus in explicatione decẽ præceptorum.

Affirmant, quòd Principes nostri sint mendaces & obstinati, nec homines ratione præditi, sed Germanicæ bestiæ, *vvilibrat im Himel.* Lutherus in epistola sua contra duo mandata Cæsaris, & in libro de seculari potestate.

Affirmant, quod nulla alia sit spes remedij, nisi reuocato libertatis euangelio, secundum ipsum semel extinctis omnium hominum legibus, omnia iudicemus & regamus. Lutherus de captiuit. Babylonica.

In contrarium asserunt, quòd omnis potestas, à Deo sit, & licet rusticos premant Principes, aut ciues, aut Sacerdotes: tamen sint ferendi. Lutherus in explicatione decem præceptorum.

Affirmãt, quòd Deus orandus sit, ne obcæcatis Principibus obsequamur, vel in militiã ire, vel dare aliquid cõtra Turcas: quandoquidem Turca decies probior prudentiorque sit, quàm nostri principes. Lutherus contra duo mandata Cæsaris.

De Legibus humanis.

AFfirmant, quòd prorsus nullis hominũ legibus teneamur. Lutherus de iudicio Christianæ cong.

In contrarium asserunt, quod cùm Euangelium non aboleat leges aut politias, nos oporteat illis obedi-

re-

æ. Philippus in communi loco de ciuilibus Magistratibus.

Affirmant, quòd nulla respublica feliciter gubernetur legibus. Lutherus in art. per suos Collectores taxatis.

Affirmant, quòd nullis prorsus resistendum sit, neque Turcis, neque alijs aduersarijs, iuxta præceptum Christi dicentis, Si quis te percusserit in maxillam dexterã, præbe illi & sinistram. Lutherus in resolutionibus Conclusion. 5.

Affirmant, quòd præliari contra Turcas, sit repugnare Deo punienti nos per Turcicam tyrannidem. Lutherus in Assertionibus artic. 24.

De fructu quinti Euangelij.

AFfirmant, quòd ex Euãgelio Lutheri homines multò deteriores facti sint, quàm vnquam ante fuerint in Papatu. Lutherus in sermone in Dominica Aduentus.

De bonis ecclesiasticis.

QVid Lutherus de Ecclesiasticis bonis senserit, nõ tã ille libris expressit suis, quã bellè instruxit fiscales magnatium: nec ipsæ tacent Ecclesiæ passim: quas ita laceratas cernimus, omniq́ue ornatu exutas ac squalidas: vt nemo queat dubitare, quin vngues Harpyarum in extremis hæreant sacrilegijs. De quibus nunc nomẽclaturas facere, intempestiuum est: versatur enim res ista in cute leporini capitis: nobisq́ue sic cogitandum omnino est, vt sapienter Sophocles admonuit.

Nos non videmus, quid moliantur Principes.

Deo aut dubiè curæ est, eritq́ue semper Ecclesia sua. Ferunt Aquilinas pennas (Plutarchus refert) aliarũ auiũ plumas, si cum his illæ cõmisceantur, admodũ auidè absumere, & citò: & non ita multò pòst, vbi has absumpserint, seipsas demum consumere. Vidimus in spoliatis Ecclesiarum bonis exempla similia: ac nisi plena essent inuidiæ, plurima referre possemus: siquidem publicis ærarijs atque opibus deuoratis, inedia multorum iam cœperit Ecclesiæ ossa arrodere.

Sed est, vt Atossa ad Darium ait, apud Æschylum.

ὡς ἰδὼν

ὡς ἰδὼν τέλος, πράξεσιν, οἷον ἤνυσε κακόν.
Deus ipſe vindex erit, cùm leges dormiant, cũ iura obmutuerint, cùm ibi ſint iuſtitiæ limites iam fixi, vbi finẽ determinarit gladius. Quare omittamus hęc, quæ noſtrę palęſtræ non ſunt, & quod eruditorum hominum eſt, doctrinam tueamur eccleſiæ.

Syluam ſanè aſſertionum Lutheranicarum cõplexus ſum ea methodo, qua potiſſimùm id adeò varium chaos comprehendi poſſe videbatur. Nec ignoro, plures poſſe nouas opiniones ac hæreſes recenſeri, quando vltrò citroque tot paſſim graſſentur, quot ſenſus hominum priuarim exiſtant: ſed minutiores illas perſequi nolebã, ratus omninò ſufficere, ſi craſſiores, tanquã in tabula depictæ animaduerti poſſent: vt ſi quis θηριομαχεῖν aduerſus eiuſmodi beluas vellet, ne neſcius eſſet, quibus in ſpeleis ſoleant latitare. Dabitur autem breui, vt ſpero, integra aliqua huius trimembris Lutheranicæ theologiæ refutatio, oppoſita orthodoxa doctrina Catholicæ Eccleſiæ.

TER-

TERTIA PARS LIBRI.

DE SVCCESSIONE ET CONCORdia discipulorum Lutheri in Augustana Confessione.

STOici obijcere Epicureis solebant, cur cũ domi differerent, nullos esse Deos, foris tamẽ publicas aras illis consecrarent, cultumq; præstarent diuinũ. Quibus Epicurei respondebãt, sint ne Dij, nec ne sint, difficile negari posse, si in concione quæratur: sed in eiuscemodi sermone & consessu priuato, facillimum. Non profectò absimile quiddam nunc soboles Lutheri: domi enim tanquam fratres Cadmæi altercantes inter sese, ita omnem religionem tractant, vt nullã penè suæ Confessionis Augustanæ certitudinem relinquant: cùm eandem tamen sic propugnant foris, quasi rem agant seriò. Nam in consultationem quando ventum est, eam istã doctrinæ suæ, quasi confessionem proponunt, deierantque adeò in ea concordes esse, vt in fundamento nihil dici possit, aut cogitari concordius. Ac si qua fronte id faciant, dubites, nihil aliud te oportet, quàm quòd de Epicureis scribit Plutarchus, statuere, illos aliud domi sedendo solere, aliud stando foris agere. Eam verò Lutheranicæ sobolis artem si qui fortè non satis intellexerunt hactenus, non dubiè, vt arbitror, poterunt hinc cognoscere, si animaduertant, num verè, an fictè, vt Epicurei Deũ, sic illi confessionis suę consensum atq; religionem domi venerentur. Ad cuius rei non incertum iudicium proderit ex primarijs Lutheri discipulis duces aliquot proferre, easque in suas sectas digerere, & in familias: vt inde euidenter, possit, quàm fœdè inter se digladientur, animaduerti: vanissimumq; esse, quod falso gloriantur, ipsos esse in confessio-

fessionis suæ fundamento cõcordes. Sed altiùs aliquanto eam genealogiam ordiar.

Lutherus confestim, vbi tragœdiæ suæ esset protasin exorsus, tumultuabatur sanè vehementer, & vt solet sub initio epitaseos tragicę euenire, sese in formas varias turbasque vertebat, quoad Lutheranismi sui corpus aliquod & ventrem pararet, ederetque tandem partum conceptæ pestis suæ. Ad cuius partus fœturam haud dubiè operam cõtulerunt suam Draco vetus, vt pronubus, & septiceps illa bestia, & ipse Pseudoprophetes, vt parentes: etenim ex ore istorum (vt in Apocalypsi Ioannis est) prodierunt tres illi spiritus immundi, ranarum similes, Homologistæ, Sacramentarij, Anabaptistæ. Et quanquam hi ipsi tres immundi spiritus tanquã vulpes Philistiæ, capitibus longè sint lateq; disiunctissimi: tamẽ caudis ita sunt inter se (vt segetem Domini incendere possint) concopulati, vt nulla penè nunc reperiatur in tota Europa hæresis, quæ non aut Homologistarum, aut Sacramentariorum, aut Anabaptistarum charactere mentẽ gerat insignitam: ne, si cupias agnoscere, queat deesse euidens indicium ex istis tribus spiritibus, cui quis potissimùm adhæreat mancipatus.

Tres spiritus immũdi, Homologistæ. Sacramẽtarij, Anabaptistæ.

Et quô propiùs possis certiusq; singulos illorum immundorum spirituum characteres deprehendere, septẽ quidem infligit Deus propter peccata plagas mũdo, sed has in tribus elementis exprimit in aqua, in aëre, in igni: vt constet, quo quis genere peccet, eodem soleat etiã diuinitus puniri. At pressiùs idem.

Quia tres sunt, qui testificantur in cœlo, Pater, Verbũ, & Spiritus sanctus, & hi tres sunt vnum. Et tres sunt, qui testificãtur in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis: & hi tres in vnum sunt. Hoc posterius testimonij genus ipsemet Christus instituit, confirmauitque in terra, cùm alias, tum etiam cum pendens in cruce, aquam profudit & sanguinem ex latere, & emisit spiritum inclinato capite. Nec dubium est, quin sicut Eua ex latere Adæ formata est, ita Ecclesiam formari ex latere & spiritu Christi: quemadmodum sanctè explicauit Viennense Concilium.

lium. Tria enim potissimùm hæc Sacramenta scimus esse, quibus Ecclesia floret, Baptismum, Cœnam Domini, & Claues pœnitentiæ. Signaculum baptismi est aqua: Eucharistiæ mysterium, sanguis ex vino, quod est aëreum: Clauiũ potestatẽ Spiritus sanctus, quẽ Christus inspirauit, contulit, signumque eius aperuit ignis in ore Apostolorum. Hoc sanè triforme testimonium Christi, in terris iam violatum, atque prophanatum est: Baptismum enim Anabaptistæ corruperunt: Sanguinem Domini prophanarunt Sacramentarij: Spiritum clauiũ Homologistę inuaserunt. Quod scelus cœptum quidem est puniri, at nondum finis pœnæ, siquidem nec ipsa adhuc prophanatio cessat. Caueat, qui intelligit: effugiat, cui patet abitus: excutiat puluerem, qui iram Dei veretur. Sed iam ad catalogum veniamus. Lutherus Pseudoprophetes primum spiritum ranæ aut bufonis euomiturus, vt aquam baptismi inquinaret, multa scripsit, quibus Anabaptistis nobi erroris occasionem præbuit, & inter cætera, hoc ad VValdenses fratres: Præstat, inquit, prorsus baptismum omittere in paruulis, quàm baptizare illos sine fide: quoniam Sacramenta neque possunt, neque debent sine fide accipi. Arripuit hoc Bernhardus quidam fatali cognomento Rotmanus, natus credo ad excitandam turbam sectamque in infima fece plebis. Quę isto immundo bufonis spiritu concitata, ruri passim, & in pagis Baptismi Sacramentum horribiliter defœdant, & variè quidem. Nam vt in hoc omnes Anabaptistæ cõsentiant, ne rectè vsurpetur baptismus, tamen in plerisque alijs dissentiunt hostiliter.

Anabaptistæ. *Sacramẽtarij.* *Homologistæ.*

Catalogus sectarum inter Anabaptistas.

I.

ALij enim se Adamitas appellãt, quòd innocentiam Adæ se imitari profiteantur. Alij Stebleri vocantur, quia cùm censeant peccatum esse, apud Magistratum contendere, nec vim licere vi repellere baculũ portant, gladium nullum gerunt. Alij Sabbatarij sunt: Sabbatum enim (sicut Iudæi consueuerunt) colere se dicunt oportere. Nec de Christi diuinitate rectè sentiunt, pro-

Primus immundus spiritus Bernhardus Rotmanus, filius Lutheri &

pater Anabaptistarum. *Adamitæ Stebleri.* *Sabbatarij.* *Clancula. Christia.* *Manifestarij.* *Dæmoniaci.*

cliues ad Iudæorum Messiam. Alij se Clancularios Christianos vocant, quod existiment sibi licere, si rogentur, an sint Anabaptistæ, negare, vt vitent periculum. Alij contrà Manifestarij dicuntur, putant enim impium esse, si cùm rogantur, se negent esse quod sunt, Anabaptistas. Sunt prætereà Dæmoniaci, qui contendunt, sicut Originistæ quondam etiam Dęmones saluatum iri, Plures Anabaptistarum sectæ reperiuntur, scio: verùm iam non succurrebant: aliàs & istas subtexam.

Catalogus sectarum inter Sacramentarios.

SEcundum immundum spiritum bufonis eructauit Lutherus in blasphemiam Eucharistię, & inter cætera, talem in plerisque scriptis suis ansam porrexit tũ Carolostadio, & Zuinglio ad renouationem Berengarianæ hæreseos, cũ ita scribit cõtra Leonẽ Pont. in Asser. & in libel. de formula Missæ: Neutra species, inquit, sed sola fides est necessaria ad salutem. Item in Resolutionibus conclusion. 7. quòd sola fides Sacramenti iustificet, non Sacramentũ. Et cùm illud Ioannis exponeret, Spiritus est viuificans, caro autem nihil prodest: ita Spiritũ iactabat initio, ita efferebat, vt cùm carnem omnino, vt Manichæi, fecisset peccatum, non solùm Christus homo putatiuus fermè, sed & ipsum in Eucharistia corpus illius, & iustitia in remissione putatiuè, hoc est, θέσει καὶ δοκήσει (vtor veterum dictionibus) accipienda existimarentur. Ea scilicet conditione, & Manichæa, & Pelagiana hæreses antiquæ in concordiã reduci posse videbantur. Nimirum si sola fides ad salutẽ homini satis esse asseritur, poteruut ex eo paradoxo varia monstra procreari, non solùm quod nos imputatiua iustitia iustificet, verũ etiã, quòd Christus corpus habeat putatiuũ, vt olim Manichæus, & nunc Suencfeldius arbitrantur: quòd item non verum, sed putatiuum corpus Domini porrigatur in Eucharistia, sicut quondam Berengarius censuit, & nunc pleriq;. Cùm adeo eleuasset Lutherus signa sacramentalia, & extulisset solam fidem, Carolostadio autor fuit erroris Berengariani, Suencfeldio præter eundem

& Ma-

& Manichæi & Eutychiani, itemque alijs aliorum: quorum primas tenet Vlrichus Zuinglius, à quo reliqui penè omnes, qui id dogma secuti sunt, Zuingliani appellantur.

II. Secundus immūdus spiritus Vlrichus Zuinglius filius Lutheri, pater sacramētariorū.

Caput autē Zuingliani dogmatis de Eucharistia est, verum & substantiale corpus Christi non esse in eo Sacramento. De hoc quidem capite cōsentiunt Zuingliani omnes, nulla est inter ipsos controuersia. Verùm quia hic iste error defendendus illis videtur, mox ingens oritur dissensio, num hoc, vel illo fuco palliandus sit, vel alio. Itaq; sunt Zuingliani Significatiui, qui hæc verba, Hoc est corpus meum, sic interpretantur, vt verbū, Est, exponi debeat pro, Significat Sunt etiam Tropistæ Zuingliani, qui verbum, Est, non attendendum putēt, sed tropum esse in voce corporis, vt intelligendū sit pro corporis figura. Ab his dissentiunt Zuingliani Energici, qui vt propius aliquanto ad verba textus accedere videantur, corpus Domini dicūt intelligi oportere pro energia corporis, quasi effectū pro causa per Metonymiam. Ita Caluinus nouus interpres, & quidam alius. Arabonarij ab istis omnibus statuunt diuersum: aiunt enim cœnā Domini, cū præbetur, dari illā tanquam arabonem corporis, & quasi inuestituram donati prædij aut alicuius domus. Ita Franciscus Stancarus in Polonia suos docet, & in Transiluania. Præterea sunt qui corpus Domini quidem adesse concedunt, sed eorum alij, quòd sub pane, alij cum pane, alij in pane, alij circa panē. Huc Suencfeldiani accedūt ab instituto Lutheri longiùs progressi, qui adeò verū corpus Domini negant esse in Eucharistia, vt non dubitent Christi naturale corpus posteà, quā in cœlum ascendit, in diuinā naturā transmutatū esse, contendere: ac propterea externa signa esse vana, internū solum spiritum sufficere. Sed longiùs ista hæresis patet, quàm pro hac epitome.

Significatiui. Tropistæ. Energici. Caluinus. Zuinglianus Energicus. Arabonarij. Franciscus Stācarus. Zuinglianus Arabonarius. In adessendo. Esse cum pane. Esse sub pane. Suencfeldiani.

III.

Catalogus sectarum inter confeßionistas.

Tertius immundus spiritus, quem instar bufonis euomuit pseudopropheta Lutherus, fuit secta confessionaria: cuius Princeps & Coryphæus extitit Philip-

Tertius immundus spiritus Melāthon

Filius Lutheri, & pater confeßionistarum.
Philipp. Melãthon Homologistes.

Philippus Melanthon: sed inuidia sociorum ab hoc gradu penè depulsus, vix, aut ne vix quidem inter medios hæret, miser & afflictus senex. Eius Homologisticæ sectæ præcipuus scopus fuit semper, sedem Apostolicã, & quod in Christiana fide Catholicum est (ne videlicet vlla sit Apostolicarum clauium potestas) funditus delere. Etenim huc Augustana Cõfessio tendit, huc socialis cõspiratio nititur, huc omnes conatus & vires (quemadmodum compertum est) direxerunt Melanthonij. At verò, quoniã est ἑαυτῷ φθαστικὸν τὸ κακὸν καὶ διαιρετικόν, ipse sibi id malum accersiuit, quod erat machinatus alteri. Variæ autem sectæ Homologistarum emerserunt breui tempore, atque subitò: quas, ne confuse recitentur, distinctè commemorari illas oportebit κατὰ τὰ γένη καὶ εἴδη: multiplex enim hæc colluuies est, & in diuersas dissecta familias.

Cõfeßionistarũ factiões tres.
I.
Rigidi & Stoici Confeßionistæ vulgò Illyricani.
Illyricus.
Gallus.
Amsdorfius.
Sneppius.
Morlinus.
VVestphalus.
Sarcerius.

Confessionistarum igitur qui Augustanam Confessionem profitentur, sunt factiones tres. In quarum prima Rigidi & Stoici Confessionistæ ponuntur (Melanthon illos θρασυδείλους appellat, vulgo Illyricani dicũtur) homines nimirũ eiuscemodi, qui à placitis Lutheri, siue bona illa, siue mala sint, penitus non recedendum arbitrentur. Latè hæc Illyricana secta patet: totã enim Saxoniam occupauit, & plerasq; vrbes Germaniæ superioris, & totam Thuringiã. Præcipui autem duces sunt, Illyricus, Gallus, Amsdorfius, Sneppius, Morlinus, VVestphalus, Sarcerius. Absurdissima autem quæq; Lutheri mordicus sibi defendenda putant, vt nullum homini esse liberum arbitrium, omnia euenire necessariò, vt ne liberum quidem præbere assensum homo possit, adeoq; hominem non plus sentire, quid in se Deus agat, quã incus quid malleus. Opera non esse necessaria ad salutem: nullos ritus aut cæremonias in Ecclesiam admitti oportere: eiusdemq; generis alia, quæ tamen Lutherus partim ambiguè scripsit, partim retractauit. Itaq; hi Stoici Confessionistæ cùm cætera sint rigidi Lutherani, tum in hisce, quæ iam recensuimus, Luthero assentiri vidẽtur in genere præter alios, in specie autẽ degeneres ab eo longius

gius recesserunt: nam & ipsi diuersis dissentionibus distracti sunt. Quidā enim illorū sunt Antinomi, qui legē neq; ante, neq; post iustificationē iudicant necessariam esse. Quanq̄ Lutherus ipse eius sectę primus autor fuit, vt ex varijs eius scriptis ostendi potest: postea tamen cū Islebius idem asserere cœpisset, edidit multas disputationes in cōtrariā partē. Deinde sunt inter hos Stoicos Cōfessionistas quidam Samosatenenses: qui negant in principio Euangelij Ioānis dictionē ὁ λόγος personā significare. Illyricum eius antiquæ hereseos resuscitandæ autorē patefecit. Melanthon in sua epist. ad M. VVarmerū Barbensem. Sunt & Inferiani in eadem factione Rigidorū: hi autem negāt Christum reipsa descendisse ad inferos: infernum enim esse suum cuiusque sepulchrum. Lubecę & Hamburgæ & Bremis ea secta grassatur. Sunt Antadiaphoristæ: quorum alij nonnullas cæremonias admittunt, sed quas ipsi instituunt nouas, non veteres: alij plane nullos ritus, nisi quos Lutherus præscripsit, ferri in Ecclesia existimant oportere. Extant Illyrici, & Galli, & aliorum varij pro hac secta conscripti tractatus. Sunt Antisuencfeldiani, qui cùm suencfeldium refutant, omnia ponentem in spiritu, literam prorsus reijcientem, ponūt illi contrà omnem viā salutis in vocali verbo Ecclesiastici ministerij, sine quo neminem credunt salutem consequi posse. sunt & Antosiandrini: sed hi admodum varij: petita enim sunt à plerisque Confessionistarum Ecclesijs de Osiandri dogmatibus iudicia, præsertim de iustificatione, quòd innouârat Osiander: responsa singularū ecclesiarum typis excusa prodierunt, sed ita diuersis contrarijsque pronunciata sententijs, vt quatuordecim iustificationes inter se penè omnes pugnantes prolatæ fuisse legantur, dum alij sanguinem Christi, alij passionē, alij satisfactionem, alij trāsitum illius esse formalem hominis iustificationem assererent. sunt præterea Anticaluiniani qui tametsi perpetuam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam de eucharistia non amplexi sunt, id tamen pro catholico cōsensu cōtra priuatā opinionē Caluini rectè defendunt, corpus Domini verum & naturale esse in eucha-

Antinomi *Islebius.* *Samosatenenses.* *Inferiani.* *Antadiaphoristæ.* *Antisuencfeldiani.* *Antosiandrini.* *Anticaluiniani.*

Eucharistia, non tantùm ἐνέργειαν corporis. Ioachimus VVestphalus pleraque edidit hac de re. Sunt Manusimpositorij, qui in Pomerania altercantur, vtrum impositio manuum sit Sacramentum. Cuipstro contendit vehemẽter, Frederus repugnauit obstinatè. E Grypesualdo serpsit ea sectaria contentio in alias quoque prouincias. Bisacramentales appello eos, qui solummodò Baptismum & cœnam Domini in sacramentis ponunt. Ita sentit maxima pars Illyricanorum: tametsi alij iam incipiant Melanthoni applaudere. Sunt contrà Trisacramẽtales, hoc est, qui tria sacramẽta admittũt, neq; plura, neq; pauciora. De prima factione Confessionistarum hactenus.

Manusimpositorij.

Bisacramentales.

Trisacramentales.

II. factio.

Molles philosophi Cõfeßionistæ

Melanthõ

Maior.

Fursterus

Pomeranus.

Pfeffinger

Camerarius.

Menius.

In secunda Confessionistarum factione molles illi philosophi & elegantes ἐπιεικεῖς habentur: quorum princeps Melanthon est, & Maior & Fursterus & Pomeranus, Lipsensesque Theologi, Pfeffinger, Camerarius, Meni', & farinæ eiusdem consimiles.

Priuata his dogmata sunt, & tamen inter aliquot ipsorum communia, esse liberum arbitrium, fidem principaliter opera bona minus principaliter iustificare, de particula, Sola, non esse dimicandum, & quòd de cœna Dñi Caluinus rectiùs sentiat, quàm Lutherus: & quædã fortassis prætereà.

Maioristæ

Adiaphoristæ.

Sed quod hæreseos propriũ est, nec isti quidẽ de fundamento cõcordes sunt. Maioristæ eñ docent quod bona opera sint necessaria ad salutẽ, ꝙ nemo absque bonis operibus sit saluatus, ꝙ absque bonis operibus impossibile sit quenquã saluũ fieri. Adiaphoristæ ἀδιαφορίαν introduxerunt, asserentes ecclesiasticas constitutiones & cæremonias esse res indifferentes: quas siue obserues siue repudies, in pari esse conditione atq; iure. De vtraq; illa secta multi lib. vltro citroq; scripti leguntur passim.

Quadrasacramentales.

Lutherocaluinisti.

Sunt quos Quadrasacramentales appelles, q̃ quatuor Sacramenta ex septem recipiunt, Baptismũ, Eucharistiã, Claues, Sacrum ordinem. Lutherocaluinianos eos dico, qui Berengarianũ dogma de Eucharistia sic tẽperant, vt Caluini Sacramentariã hæresin iã in Augustana Confess. à Principibus approbatam persuadere conantur:

id quod ipsemet Caluinus in sua aduersus VVestphalū admonitione de Melanthone testificatur. Reperti quoq; sunt, qui inter Osiandrinos & Antosiandrinos ἀμνησίαν sanciendam censeāt, vt dissimulatis vtrobiq; erroribus, contentio tota tradatur obliuioni. Ita Illyricus in Apologia sua de Melanthone. Mediosiādrini sunt Brentius, cæterique Theologi Tubingenses: hi cū cum Osiander hominē essentiali Dei iustitia iustū dixisset, & Illyricani, hominē solū imputatiuè iustū haberi, correxerūt vtrosq; media via interposita, quod scilicet in hac vita homo imputatiuè iustus reputetur, in felici autē patria fore illum ea iustitia iustum, qua Deus ipse per essentiam iustus existit. Obscuriores sanè, quorū copia est, sectarios persequi non libet in hoc genere.

Amnesti-ta.

Mediosian drini.

Brentius.

In tertia factione sectæ quatuor reperiuntur, sed adeò inter se rebelles mutuò, & à superioribus diuersę, vt quasi in alienis castris militare videantur. Quare tametsi nō apertè quidē à Confess. Augustana resilijsse existimari volunt: at quia nō obscurè tamen ipsi Luthero magistro suo ausi sunt obluctari. idcirco Recalcitrantes illos nominare possumus. Primas in hac factione tenent Suencfeldiani, qui Sacramenta omnia, in primisq; vocale verbum ministerij, tanquam literā occidentē respuunt, & solo spiritu nos debere contentos esse docent. Præterea humanam Christi naturam, posteà q̄ in cœlū ascendit, in diuinam penitus mutatam esse itemque & fidem, & charitatem, & iustitiā, quibus homo iustus efficitur, esse diuinæ naturæ particulas. Iudā nō percepisse veram Eucharistiā in cœna Domini. Hæc Suencfeldianorū prę cipua sunt, minùs grandia omitto. Libri ipsius Suencfeldij multiplices versantur in manibus hominū: legat, qui vult. Osiandrini habēt ea cū Suencfeldianis communia, quod charitas & iustitia & sapientia (nō tamē fides) quibus homo à Deo iust⁹ & sapiēs constituitur, sint ipsa Dei essentia. Priuatū Osiandrinorū est, quod Christus solūmodò iuxta diuinam naturam iustificet hominē: quòd item homo cùm sit imago Dei, fiat omnino eadem imago Dei, quæ est Christus filius Dei & Mariæ. Prætereo

III. Factio recalcitrantes philosophi.

Suencfeldiani.

Osiādrini.

Stadcariani. terco hic multa. Stancariani aduersus Osiandrum scribẽtes, vt contrarium tuerentur, affirmabãt Christũ iustificare hominẽ iuxta solã humanã naturã. Docuit idẽ Stãcarus, corpus Domini in Eucharistia, esse arabonẽ, seu pignus, quo quis quasi inuestiatur ad possessionẽ promissæ gratiæ. Opposuerunt se Francfordienses Theologi. *Antistancariani.* Antistancariani: & quô Stancarum expeditius refellerent, cõtendebant Christi diuinam naturam quoq; vnà cum humana in cruce passam, mortuãq; fuisse: idq; ipsius Lutheri iudicium esse affirmabant, vt edita quaternio ostendit.

Emersimus tandem ex pestilenti illo cœno hæresium atque Hæreticorum: quos, vt memoriã iuuẽ Lectoris, in tabella, & in sua quęque classe turmatim disponam conconspiciendos: vt, cũ nomina illorũ in cœlis scripta non sint, in terris non penitus obliterata interijsse videantur. At in ea ista trium immundorũ spirituum crapulante exhalatione, est, nescio quæ notatio fatalis. Spiritus enim Anabaptisticus fecẽ plebis inuasit. Sacramentarius dementauit ciues potissimũ. Homologistes verò, in aulas Principũ irrepsit: adeoq;, vt primus immundus spiritus autor sit rusticanæ infidelitatis, secundus ciuicarum hæresium pater, tertius aulicæ dux peruersitatis Cũ autem vna esset fides anteà, vna vox omnium, siue illa ruri, siue in vrbibus, siue in aulis audiretur: nunc verò spiritus instar ranæ coaxat in agris, ille instar ruberę tumet intra mœnia: tertius micat veluti bufo in triclinijs Magnatum: sed omnes æquè venenum spirant, dum instant more suo contra vocem Ecclesiæ matris nostræ.

Ada-

Apo. 16. Draco, Bestia & Pseudopropheta Luther⁹.

- I. Spiritus immũdus Bernhard Rotman, filius Luthe. & pater Anabaptistarũ.
  - Adamitæ. 1
  - Sabbatarij. 2
  - Clancularij. 3
  - Manifestarij. 4
  - Dæmoniaci. 5
  - Stebleri. 6
  - Anabaptisticæ sectæ.
- II. Spiritus immũdus Zvvinglius seu Carolostadius, filius Lutheri. pater Sacramentariorũ.
  - Significatiui. 1
  - Tropistæ. 2
  - Energici. 3
  - Arabonarij. 4
  - In adessendo. 5
  - Esse cum pane. 6
  - Esse sub pane 7
  - Spũales Svvencfeldiani. 8
  - Zvvinglianæ sectæ.
- III. Spiritus immundus Homologistes, fili⁹ Lutheri pater cõfessionistarum.
  - I. Factio. Sũt rigidi Stoici Confessionistæ.
    - Antinomi 1
    - Samosatenenses. 2
    - Inferiani. 3
    - Antadiaphoristæ. 4
    - Antisuencfeldiani 5
    - Atiosiandrini. 6
    - Anticaluiniani. 7
    - Manus impositorij. 8
    - Bisacramentales. 9
    - Trisacramentales. 10
  - II. Factio. Sũt molles Philosophi cõfessionistę.
    - Maioristæ. 11
    - Adiaphoristæ. 12
    - Quadrasacramẽtal. 13
    - Luthero caluiniani 14
    - Ammestitæ. 15
    - Mediosiandrini. 16
  - III. Factio. Sũt recalcitrantes Confessionistæ.
    - Svvencfeldiani. 17
    - Osiandrini. 18
    - Stancarini. 19
    - Antistancariani. 20

DOctores quidē recentioris euangelij, sunt isti præcipui. Quorum opiniones & sectæ cùm tam variæ sint, tamq; inter se dissidentes, alterū fieri profectò potest, vt earū nulla sit vera, quod cōtrarijs sæpe solet euenire: alterū certè nō potest, vt plus vna vera sit, quēadmodū in cōtradictorijs perspicuū est. Qua quidē de causa, cū nulla hæresis possit esse vera, necesse est, si quando hæretici inter se cōmissi digladiantur, vt de cōtrarijs sententijs dimicēt, & horū neutra sit vera. Eademq; de causa fit, φ cùm duæ hæreses sint inter se cōtrariæ, & tamen oppugnent Ecclesiæ doctrinā, necesse sit, contradictoriā sententiā opponi vtrisq;: vt, quia alterutra cōtradictoriarum semper vera est, altera falsa, veritas Ecclesiæ per cōtradictionem, frenum aduersarijs inijcere possit.

Atqui vnicum hoc impedimētum semper ferè obstat Hæreticis, quô minùs possint, etiā si maximè velint, redire in concordiā. Etenim quæ vnquam magna hæresis extitit, quæ non confestim à capite in minutas partes diuisa? quæq; non æque cōtraria fuerit alicui alteri hæresi, atq; infesta ipsi Ecclesiæ?

Cognita pestis est Marcionis, vnde Manichæi profecti sunt: nec ignotum virus Pelagij: quorum sectæ nō minùs sibi mutuò, quā ignis aquæ, aduersabātur. Altera enim contendebat (exēpli causa hoc ponā) nuptias adeò bonas esse, vt in illis nihil insit mali, nihil peccati: altera contrà, adeò illas malas esse, vt etiā per sese malum sint. Ex diametro ista inter se contraria enunciata sibi repugnant, nec minùs etiā infesta Ecclesiæ, quā aduersa sibi. Ecclesia igitur, vt refellat vtranq; hæresin, Marcionitis cōtradicens opponit, quòd nuptię bonæ sint propter diuinum ordinem, legitimumq; earum vsum: Pelagianis, quòd aliquæ nuptiæ malæ, propter deprauationem ordinis, & abusum. Mansit hæc doctrina Ecclesiæ, vtraq; illa hæresis perijt. Ex illa Marcionis Lernęa hydra plura subinde capita procreata legimus. Inde Lucianistarum secta ortum duxit, qui signis aliquot immutatis, rem Marcionis defenderunt: inde prodierūt Appelliani, qui magistri sui disciplinā altera parte correxerunt, locupletauerunt

altera: inde Seruetiani orti, quędã Marcionis amplectebantur, quędam abijciebant, repositis nouis quibusdam, & suis: inde demum Manichęa pestis emersit, qua vix vlla perniciosior, vt D. Epiphanius & Augustinus censent, secta vsquam comperta videtur: quæ refossis Manichæorum sepulchris Marcionij cadaueris fœtore, maximã Christiani orbis partẽ per Lutheranos infecit, atq; corrupit. Quanquam haud minor pernicies ex Arrio profecta est. De cuius sectę schismatibus placet ex D. Epiphanio historiam huc adscribere, vt quod suprà cõmemorauimus, constet esse verũ: omnium hæresium id vitium propriũ esse, primùm vt inter se discordes, & in varia schismata diuulsæ atque dilaceratæ sint: deinde vt mutuo se odio atq; bello consumant tandem.

Epiphanius itaq; libro. 3. in historia & refutatione Hemiarianorum & Arianorum:

ἐκ τῆς Βασιλείου δὲ διῃρημένοι, βουλόμενοι λῦσαι τὸν σύνδεσμον τῆς ἀληθινῆς ὁμολογίας, νόθον τινὰ καὶ εὐάλωτον ἐκπαντα γὰρ εὐδιάλυτον ἔθεντο ἔκθεσιν, &c. ἔφημεν γὰρ πῶς εἰς τρία τάγματα ἡ τῶν ἀρειανῶν διῃρέθη τάξις, ὡς ὁ μὲν εὐδόξιος, καὶ ...ιανὸς, γεώργιός τε ὁ ἀλεξανδρεὺς, εὐζώϊός τε ἀντιοχείας εἰς ἓν τάγμα ἀπεσχίσθησαν, βασίλειός τε καὶ ἐλεύσιος εὐστάθιος καὶ γεώργιος ὁ λαοδικείας, σιλβανός τε ὁ ταρσοῦ, καὶ μακεδόνιος ὁ κωνσταντινουπολίτης, καὶ ἄλλοι πλείους ὡσαύτως, εἰς ἓν τάγμα διῃρέθησαν. ἀκάκιος δὲ πάλιν, ὡς προείπομεν, καὶ μελίτιος, καὶ εὐτύχιος, καὶ ἄλλοι τινὲς ἄλλο τάγμα, καὶ οὗτοι γεγόνασιν ἐν τὸ πᾶν κυβείας ἔμπλεον. ἃ γὰρ ἕκαστος ἐφόνει, ταῦτα ὁ ἕτερος οὐκ εἶχεν, εἰς σχίσματα δὲ διῃρέθησαν πρὸς ἀλλήλους, ἐμίσει τινὶ [illegible] πρὸς ἀλλήλους.

Græcè quidem hæc, vt alia quędam patrum testimonia citaui, non quia ineptiæ me eius linguæ delectẽt, sed quia solent pleriq; cauillari secùs haberi in fonte autores, idcirco nè dubitet lector de fide, produxi eos, vti scripserũt. Sed ita Epiphanius Latinè fortassis: Illi verò qui ex parte Basiliana diuisi sunt, cùm vellent verę cõfessionis vinculum dissoluere, adulterinam, quæ facilè capi, quæ ex omni parte dissolui potuit, expositionem posuere. Dicim' enĩ, quòd in tres stationes Arrianorũ exercitus

tus diuisus est: adeoq; vt Eudoxius & Germanus, Georgiusq; Alexandrinus, & Euzoius Antiochenus in vnam stationem abscisci concesserint: in secundam Basilius, Eleusius, Eustathius, Georgius Laodicenus, & Siluanus Tarsensis, & Macedonius Constantinopolitanus, & alij quidam complures similiter. Acacius verò rursum, vt antea dicebam, & Meletius, atque Eutychius, & item alij in tertiam venerant classem. Eratq; vniuersum negotiũ plenum vanæ nequitiæ. Etenim quæ pro se quisq; sentiebat, eadem alius non habebat, sed in mutua dissidia diuulsi sunt odio quodam inter se mutuo.

Hoc exemplum si cum Lutheranorum mutuis inter ipsos schismatibus compares, quid hi nunc aliud, quã illi quondam? Res per se patet, non est opus declaratione. Quæ D. Epiphanius de illis Hęresiarchis commemorat, eadẽ Augustinus tum de eisdẽ tũ de Donato scribit etiã. In lib. 1. de baptismo contra Donatistas obijcit illis istã discordem Donati diuisionẽ: Quanto ergo, inquit, magis, quia eadẽ pars Donati in multa frusta cõscissa est, quæ omnes minutæ particulæ hanc vnam multò grandiorẽ, in qua Primianus est, de recepto Maxiministarum baptismo reprehendunt, & singulæ conantur asserere apud se tantummodo verũ baptismum mansisse. Externa ista sunt: domestica, si placet, consideremus. Etenim vna secta Husi quod alias peperit diuersas hæreses? Ex nominum diuersitate licet notare cõfusionẽ. Alij se fratres VValdẽses salutãt, alij volunt se Taboritas nominari, alij Piccardi vocantur, Grubenheimeri alij: sunt etiam, qui quod calicis fiant in Eucharistia participes, sibi nomen finxerunt, vt Calixtini appellentur itemq; alij aliter, complures sunt enim.

An simile quiddam mortuo Luthero euenerit, non est obscurũ: siquidẽ viuum se discindi vidit, sensitq; inuitus. Quid enim Thomas Munzerus, Dux rusticani tumultus? quid Bernhardus Rotman autor anabaptismi? quid Carolostadius? quid Zvvinglius? quid alij cõplures? Omnes profectò nouationis suæ initiũ acceperunt à Luthero, medium corpus atq; caudã de proprio affinxerunt & suo.

ſuo. Pòſt verò mortẽ illius Prophetæ, Deum immortalẽ quæ ſchiſmata non ſecuta ſunt? Mathias Flaccus aliud in mortuo Luthero vidit apud Saxones: aliud Maior in vino apud VVittenbergenſes: aliud Oſiander apud Prutenos: Inferiani aliud in maritimis vrbibus, aliud apud Mãſueldenſes Sarcerius, diuerſum quoq; in Suenia Brẽtius, in Sabaudia diuerſum Caluinus.

Res plena prodigij eſt atq; miraculi: nam etſi vniuerſo orbi iam innotuit, iſtos Prophetas tã fœda diſcordia ac furioſa ſe mutuò dilaniare: tamen ſi roges illos in cõſeſſu Catholicorum, cur ita ſint in doctrina confeſsionis ſuæ diſcordes, negant illi confeſtim: imò aiunt contra, ſe vnanimes Auguſtanã Confeſsionẽ amplecti, in fundamento conuenire, nihil eſſe inter ſe diſſenſionis. O incredibilem impudentiã. Meridianus ſol tenebras iſtas coarguit. Præcipui articuli Confeſsionis illius ſunt, de perſone Chriſti, de peccato, de libero arbitrio, de iuſtificatione & iuſtitia Dei, de fide, ſpe, & charitate, de pœnitentia, de bonis maliſue operibus, de Sacramentis, atq; horum numero, de Baptiſmo, de Cœna Domini, de eccleſia, & huius iuriſdictione, & cæremonijs, & multis alijs rebus prætereà. De hiſce autem articulis diſcidere, ſi id non eſt diſsidere in fundamento Chriſtianæ fidei, fateor equidẽ me, quid Euangelicæ doctrinæ fundamentũ ſit, nõ intelligere. At verò quid in hiſce iſtis articulis Auguſtanę Cõfeſsionis eſt, quod ipſi Confeſsioniſtæ non in mutua lite ponant, non controuertant, nõ rapiant iam in hunc, iam illum ſenſum, modo album eſſe aſſerentes, modo nigrũ, mox quiduis aliud?

Mihi ſanè Auguſtana Confeſsio, ſi licet liberè, quid ſentiam, dicere, Heſiodeæ Pandoræ perſimilis eſſe videtur. Erat enim hæc aſpectu pulchra gratijs decora, cuius in ore habitabat πότνια πειθώ, & circa caput πόθος ἀργαλέος. Sed quid intus in corde?

ἐνδ' ἄρα οἱ ςήθεσσι διάκτορος ἀργειφόντης
ψεύδεά θ', αἱμυλίους τε λόγους, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος τεῦξε.

Vnde poſteà quàm internuntio Herme, domo obtigiſſet hæc Pandora Epimetheo, omne genus morborũ,

atque

atque calamitatum erũpebat. Non secùs profectò nunc Augustana Confessio: etenim quàm ipsa bella est? quã fronte hilaris? quã gratiosa? quæ in ore illius suauiloquẽtia, & πότνια πειθώ? tum quàm ardẽti desiderio eius plerique mortalium flagrant? Nimirum quem præ se characterem gerat, & quem titulum, vide. Puri Euangelij doctrina est: principes eã professi sunt: status imperij subscripserunt: omnes in ea sunt concordes atq; beati. Hæc certè eius Homologeticæ Pandoræ facies est, hic illius aspectus, hæc cutis, hoc externo cultu foris fulget, atq; coruscat. Verùm quid in vario illo cordis recessu occultat, quid nutrit?

Ψεύδεά θ', αἱμυλίους τε λόγους, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος.

Verúmne hoc, an falsum sit, mallem Mediusfidius nobis Prometheus edissereret, quã Epimetheus. Sed quia nos Germani propemodum sumus soboles Epimethei, videlicet prudentes in fine, post factum: ab euentu igitur poterit, credo, quæ hæc Confessionaria Pandora sit, non obscurè animaduerti. Vtcunque enim suauem se ac blandam præbeat foris, deieretq; nihil in se esse discordiarum, nihil ciuilis belli, nihil funestæ cædis: tamẽ irrepamus in fenestrã pectoris, & ipsa illius viscera intueamur: reperiemus cõtinuò in huius cõfessionariæ Pandoræ pectore latere tot hæreses, quot secunda pars huius libri cõplexa est: tot sectas quot pars tertia, tot fraudes ac dolos, quot prima. Quas verò cædes illa & strages in Germana ediderit, historici ætatis nostræ loquuntur: recens enim hominum memoria est, quã cruentum fuerit infaustumq; noui istius Euãgelij principium. Scimus in rusticano tumultu quid acciderit, & quid euenerit in Anabaptistarum oppugnatione: scimus quali euentu Tigurini Heluetij nouã disciplinam Euangelij conati fuerint confœderatis socijs tradere: nec excidit hominũ memoria, quòd eiusdem nouitatis occasione Prussina Germanis eripuit Polonus, Solymanus Vngarium Regi Ferdinando. Taceo quæ posteà ciuilia bella secuta, quæ factæ cædes principũ, quæ vrbes exustæ, quæ vastatæ sint per totam Germaniam prouinciæ, quàm denique inter-

necinis

tecinis odijs discordijsq; omnes omnium Principum, omnium statuum, ordinumq; animi inflammati, atque exulcerati insolescant: vnde, quid tandem in hac miserabili rerum conuersione euenturum sit, solus Deus exactè nouit, nos dũtaxat spẽ diuinæ misericordiæ fouem9. Quãobrẽ vt ita concludã, quẽadmodũ exorsus, nemini dubiũ esse potest, si bonũ sui est & sui cõseruans destructiuum malum, quin ex Gamalielis vaticinio, spem eam nobis haud incertam polliceri posimus, fore deniq;, vt Ecclesia ab his diuturnis malis aliquãdo liberata, pacẽ sit habitura suã, & hæreses in sese reuolutæ, interituræ sint tandẽ. Hoc fac clementissime Deus, & citò. Da etiã Spiritum sanctum tuum, spiritum pietatis Catholico Clero, vt turpitudinem vitæ deponant, vt mores suos prauos emendent, & induant honestos, vt scandala tollant & abusus in Ecclesia, atq; ita viuant ex more maiorum, ne quid contra Deum & antiquos canones temerè peccatum iudicetur.

FINIS.

David Jorias der Ertzketter schrefft van
synem wunderbuick (darin all sine gruwel
und godes lasterung in steit) also. Ontfanct
dit buick, nicht als van Menschen hande
dan die Verblinde [illegible] deser werlt, mar
vetter hergen scholen des hilligen geistes,
van eynen Jongen und gebaren Vader un
dem Hemmel: der dat ewig levent geschenckt,
dat ewigen licht des ewigen dages gesien,
dat wort oder geheimt, noch ohr gehoren heft
noch in des Menschen hertz gestigen is, den
vort an den dach bringen sal, ein ewigen [illegible]
[illegible] und ewiger Herlicheit, te
lange verladen

Dat schrefft er im 6 capittel des 1 boeks
Ick David thuib eyn heymelicke weisheit
van Godt in der warheit gehoret und ge-
sien, Ja gewartet, geschmacket, getast und
gefuhlt. Dieselvigen schrefft er im 9 cap.
Mer int ij wunderbuick am 135 blat
schrefft der David Joris also
Ick David thuib v mit mynem Geist macht
in dem Herren na den geist tho ordelen, na
der warheit, to saligen, te gebenedien
oft tho verdoemen, geistlick oft geeret tho seggen
die sunden tho vergeven oft uptoholden, tho [illegible]
den of te ontbinden, bij dem Geiste in dem hemele. Ja tho rechten [illegible]
to slaen mit den staf mynes mundes, welck is dat ewige woort des
Vaders.

…er
…rch
…annet
…te
…ir
…s,
…s in
…ch,
…en,
…schafft
…, her
…ng.
…e
…der
…heit
…and ge,
…ende
… vß.
…blat
…so
…macht
…hen, ein
…dern
… sunst,
[illegible]
[illegible]
[illegible]